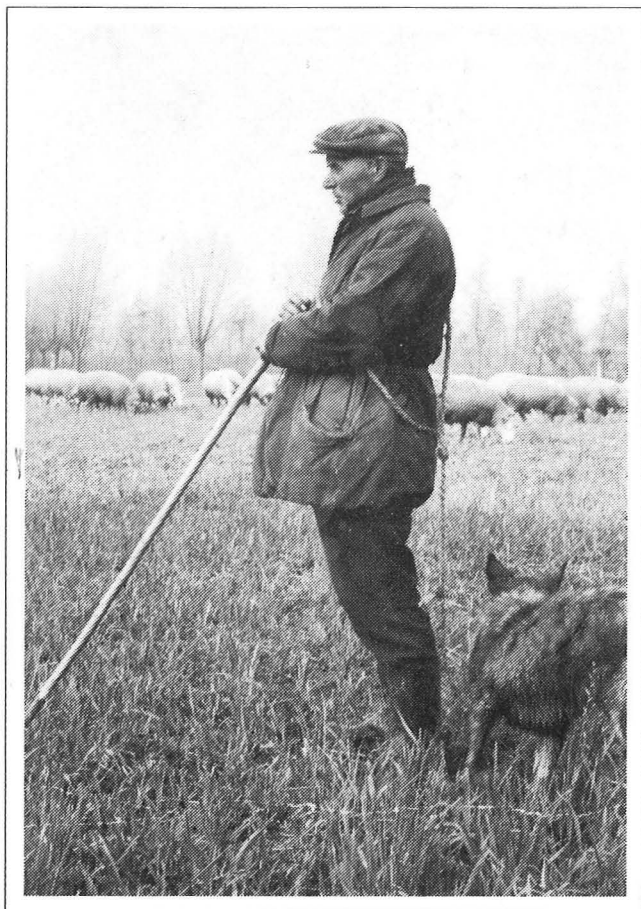

HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

maart 1993

jaargang XXIV

aflevering 1

Afgetekantoor 9850 Nevele

HET LAND VAN NEVELE

**Driemaandelijks heemkundig tijdschrift voor
Bachte-Maria-Lerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle,
Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesele,
Sint-Martens-Lerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren.**

Lidgeld 1993

450 fr. over te schrijven op rekening 000-0627981-03 of
290-7431460-20 van „Het Land van Nevele” v.z.w.
Beentjesstraat 24, 9850 Nevele.

Steunend lid 1993

vanaf 1.000 fr.

Redactieraad

A. BOLLAERT - K. DE GROOTE - L. DE RUYCK - J. LUYSSAERT -
A. MARTENS - A. STROBBE

Eindredactie

J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.

Gedrukt in de Beschutte Werkplaats „Nevelland” te Nevele.

Bij de kaffoto: August De Wolf met herdershond en schapen, gedurende
40 jaar een vertrouwd beeld in het Land van Nevele.
(Foto De Landwacht, verzameling A. Bollaert)

HET LAND VAN NEVELE

---

maart 1993

jaargang XXIV

aflevering 1

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD

J. LUYSSAERT, In memoriam Em. Prof. Dr. R. Tavernier	3
A. BOLLAERT, August De Wolf, schaapherder te Poesele	7
A. JANSSENS, Zanten in Nevelse documenten (IV) De Nevelse parochierekeningen van 1793 tot 1795	22
A. STROBBE, Klompen aan de voet in Lotenhulle en Poeke	31
A. MARTENS, Renten, toebehorende aan de armendis te Hansbeke, anno 1624-1629	49
A. JANSSENS, Vijftig jaar geleden: De Oorlogsgebeurtenissen van Robert Coddens uit Nevele	61
Mensen van Toen	76
K. DE GROOTE, „Het Land van Nevele”, 1992, jrg. XXIII, inhoudsanalyse	77
Verslag	79
K. DE GROOTE, Catalogus van de bibliotheek van de Heemkundige Kring „Het Land van Nevele”	(61)

IN MEMORIAM EM. PROF. DR. R. TAVERNIER

Op donderdag 19 november 1992 overleed te Gent Em. Prof. Dr. René Tavernier.

Professor Tavernier werd geboren te Nevele op 26 augustus 1914.

Met schitterende resultaten behaalde hij in 1935 het diploma van licentiaat in de wetenschappen, groep aard- en delfstofkunde; in 1941 werd hij doctor in de wetenschappen.

Na werkzaam te zijn geweest als assistent en als werkleider werd hij in 1946 benoemd tot docent aan de faculteit van de wetenschappen. In 1948 werd hij benoemd tot gewoon hoogleraar en doceerde tot aan zijn emeritaat in 1984 fysische aardrijkskunde en regionale bodemkunde.

Professor Tavernier zal vooral de geschiedenis ingaan als de man die onze nationale bodem in kaart bracht.

Toen in 1946 onder impuls van zijn leermeester Prof. V. Vanstraelen het "Comité voor de opname van de bodem- en vegetatiekaart" werd opgericht werden de bodemkundige opnamen aanvankelijk door drie centra uitgevoerd: Leuven, Gembloers en Gent.

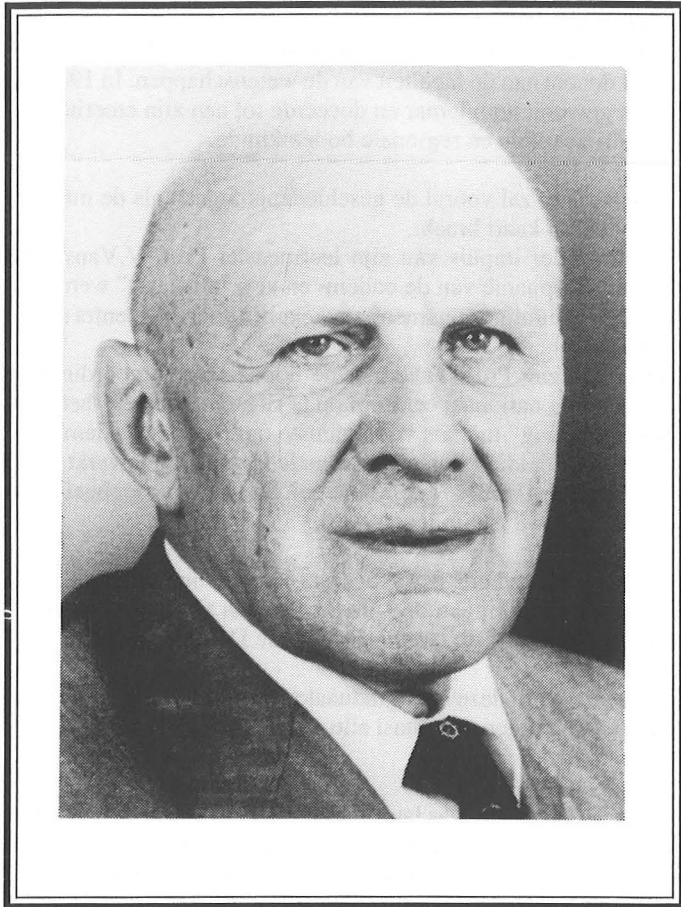
Van meet af aan zag Prof. Tavernier de noodzaak van coördinatie en hij streefde ernaar een nationaal centrum op te richten. Dit werd het "Centrum voor Bodemkartering" met als voornaamste opdracht de bodemkaart op te nemen. Onder zijn leiding kon een nationale legende uitgewerkt worden en een éénvormige kaart worden gepresenteerd. De kaarten voor heel België zijn thans beschikbaar; dat is zijn levenswerk.

Professor Tavernier had ook een groot hart voor de ontwikkelingslanden. In de jaren zestig richtte hij aan de Universiteit van Gent een "Internationaal Bodemkundig Centrum" op ten dienste van de Derde Wereld.

Inmiddels werden in deze postgraduaatcursus meer dan 500 diploma's uitgereikt aan kandidaten van quasi alle ontwikkelingslanden in Azië, Zuid-Amerika en Afrika.

Em. Prof. Dr. R. Tavernier was laureaat van de "MacLeod-prijs" (1936), van de "Ertbomprijs" (1948), van de tienjaarlijkse prijs van de regering voor Geologische Wetenschappen (1969) en van de "Agathon De Potterprijs" (1988).

Wij willen hier vooral professor Tavernier memoreren als bezieler van de heemkundige kring "Het Land van Nevele".

Em. Prof. Dr. R. Tavernier

Als geboren en getogen Nevelaar droeg hij de heemkundige kring een warm hart toe. Hoewel hij niet tot de effectieve stichters behoorde speelde hij langs Guido Schaeck, zijn medewerker in het tekenbureau van het Geologisch Instituut, een ingrijpende rol in de vorm die de heemkundige kring zou aannemen en in de richting die zou worden ingeslagen.

Waar heemkundigen al te vaak aan de plaatselijke werkelijkheid voorbijgaan, toonde professor Tavernier meteen het enorme belang van “veldwerk”, letterlijk en figuurlijk.

Reeds in het eerste werkjaar van “Het Land van Nevele” gaf professor Tavernier de richting aan met zijn lezing op 14 juni 1970 over “Bodemkundige aspecten van het Land van Nevele”. Helemaal in de lijn van zijn specifieke wijze van doceren koppelde hij de theorie aan de werkelijkheid en bereidde hij samen met zijn medewerker Guido Schaeck een bodemkundige wandeling voor op de Wildendries in Landegem. Op 27 september 1970 toonde hij aan de hand van grondboringen aan de aanwezigen het verschil tussen koutergrond en driesgrond. Dat was echt onderwijs “ter plekke”.

Maar professor Taverniers steun voor onze vereniging ging veel verder dan doceren. In april-mei 1970 verscheen het eerste *Berichtenblad van de heemkundige kring “Het Land van Nevele”*, zoals ons blad toen heette.

Dit tijdschrift, en nog vele andere, kwam technisch helemaal tot stand in de universitaire lokalen van professor Tavernier. Niet oogluikend maar met warme sympathie stond hij toe dat enkele van zijn medewerkers deze berichtenbladen tikten, stencilden, plooiden, nietten en voor verzending afwerkten. Met een goedbedoelde kritische blik beoordeelde hij de kwaliteit van de tijdschriften die hun weg vonden naar de eerste honderd leden van “Het Land van Nevele”.

Ook toen “Het Land van Nevele” volwassen werd en op eigen benen probeerde te staan bleef professor Tavernier de bezorgde en waakzame vader van onze vereniging.

Zo hield hij op 20 januari 1974 een merkwaardige lezing over “Het landschap van het Land van Nevele”, waarin hij o.m. zijn baanbrekende theorie uiteenzette over kouters en driesen, met het voorbeeld Wildendries te Landegem. Toponymisten in het Land van Nevele kunnen zeker niet meer aan deze theorie voorbijgaan.

Professor Tavernier zou geen Nevelaar geweest zijn, indien hij niet een van zijn studenten had aangespoord om Nevele als onderzoeksproject te nemen. In 1976 leidde hij de licentiaatsverhandeling van Lucia Lavent over “Het

kultuurleven te Nevele in de 17de eeuw, een reconstructie en retrospectieve benadering.”(1)

Maar ook toen professor Tavernier emeritus was bleef hij actief in “Het Land van Nevele”. Twee keer leidde hij voor onze leden een bodemkundige uitstap. Op 8 juni 1986 trokken we onder zijn leiding naar de Westvlaamse Moeren en Polders. Weer werd het ter plekke een boeiende les over de ontstaansgeschiedenis van ons polder- en kustlandschap.

Het jaar nadien, op 21 juni 1987, reden we naar Frans-Vlaanderen. Vóór we door het Westvlaamse heuvelland reden gaf professor Tavernier een uiteenzetting over de klimatologische en geologische veranderingen die het ontstaan van de huidige getuigeheuvels in Frans-Vlaanderen veroorzaakt hebben. Op de Recollectenberg bij Cassel beklom hij zelfs een zandheuvel om zandmonsters te verzamelen waarin allerlei fossielen en schelpen voorkomen. Zijn geleide reizen eindigden steevast in een of ander volks café, waar tussen pot en pint de les werd voortgezet...

Met het heengaan van professor Tavernier verliest de heemkundige kring niet alleen een warm bezieler en groot sympathisant, maar ook een groot professor die ons, heemkundigen, geleerd heeft dat heemkunde begint in en met de bodem van het land dat we nu, als vanzelfsprekend, bewonen.

Jan LUYSSAERT, Merendree

Noot

- (1) Herwerkt en verschenen onder de titel *Het kultuurlandschap te Nevele*, in *Het Land van Nevele*, jg. X (1979), afl. 3-4, blz. 119-172.

AUGUST DE WOLF, SCHAAPHERDER TE POESELE

De meest gefotografeerde Poeselaar in de jaren vijftig en zestig was ongetwijfeld schaapherder August De Wolf, in de volksmond *Gust de schaper* genoemd. Toen hij in 1972 dit beroep vaarwel zegde om te ruilen voor een baantje bij het Ministerie van Openbare Werken verdween naast een zeldzaam beroep ook een stukje folklore uit het Land van Nevele (1).

Wanneer voor het eerst schapen werden gehouden in Poesele zal vermoedelijk nooit achterhaald worden. Toch heeft de betekenis van de naam Poesele iets te maken met het beroep van herder aldus Dr. Maurits Gysseling die, voortgaande op de oudst teruggevonden schrijfwijze "Poksela", de naam verklaart als "afgelegen herdershut (sela) aan de Poekebeek (Poka)" (2). In een oorkonde van 1539 vinden we hier het toponiem *scaepdriesch* terug bij de gronden die tot het grondgebruik van het Goed ten Briele behoorden.

Op het einde van de 17de en het begin van de 18de eeuw woont in het Paepestraatje een zekere Petrus Hautekeete die vermeld wordt als schaapboer (3). Eind 1700 laat Lieven Martens zijn schapen grazen langs de Poeselse wegen en betaalt hiervoor jaarlijks gemiddeld twee ponden *met last ende conditie bij den vorseynen Martens te moeten houden ten dienste van de hoorenbeesten ende swynen van de insetenen deser prochie eenen stier ende eenen beer omme hunne beesten daer van gratis te laeten bedienen, alles volgens conventie*. Dit omdat in Poesele geen schapen worden gehouden (4). Sinds het opmaken van de bevolkingsregister vonden we nergens nog de vermelding van een schaapherder alhier.

Wie is August De Wolf?

August De Wolf werd op 21 oktober 1912 te Smetlede geboren als zoon van Jan Baptiste en Virginie De Middeleer. Vader De Wolf was schaapherder, een stiel die hij had geleerd van zijn vader August die dit ongewoon beroep op zijn beurt overgenomen had van zijn ooms. Zo werd het althans in de familie verteld.

Tot aan zijn veertiende bezocht August de gemeenteschool van zijn geboortedorp. Reeds van jongsaf werd hij ingewijd in het hoeden van schapen en nauwelijks 18 jaar verlaat hij de ouderlijke woning bestemming Landegem. Hij komt er terecht bij de kinderen Standaert in de Heirenthoek waar hij de verantwoordelijkheid krijgt over de schapenkudde.

Van 1 april 1932 tot einde maart 1933 vervult hij zijn legerdienst in de Sint-

KAART VAN KRIJGSGEVANGENE 1940-1945 afgeleverd aan DE WOLF <i>August</i> geboren te SMETLEDE den <i>21</i> <i>Mei</i> 1911 Is Krijgsgevangene geweest van <i>26</i> <i>Mei</i> 1940 tot <i>25</i> <i>Februari</i> 1941 in STAL XVII B <i>1-19.11.41</i>	Volnummer: <i>187.756</i> Hopplaatsing van den houder: <i>August De Wolf</i> De Minister van Landverdediging, B. B. Le Capitaine - De Kapitein BUREAU DU GÉNÉRAL DE BERGENDEN	BREVET <i>Tegenwoordige kaart doet dienst als brevet voor de</i> Medalje van de Krijgsgevangene. Baretten aan toe te brengen: <i>1</i> <i>Deze kaart dient tevens als brevet voor de</i> Herinneringsmedalje 1940-1945 VERLENDE KRIJGSGEVANGENS 2 gekruiste sab

“Kaart van krijgsgevangene 1940-1945”,
uitgereikt aan August De Wolf.
August was krijgsgevangen van 26.5.1940 tot 25.2.1941.

Pieterskazerne te Gent waar hij werd ondergebracht bij de 11e Cie van het derde Bataljon van het derde Linierement.

Na zijn legerdienst wordt August schaapherder te Nevele bij het echtpaar Cyriel Duyck en Emma Clauwaert in de Biebuyckstraat.

Hij was ook drie maand actief als schaapherder te Clermont-Walcourt in Wallonië waar hij op een boerderij van 275 ha een kudde van meer dan 650 schapen onder zijn hoede had, een tweede herder had er 500. Op de boerderij waren ook Russische en Poolse knechten en de mentaliteit was er allesbehalve opperbest zodat August maar besloot naar Vlaanderen terug te keren.

Als knecht-schaapherder verdiende August 600 fr. per maand, plus kost en inwoon, een loon dat heel wat hoger lag dan de vergoeding die een gewone boerenknecht ontving.

Ondertussen leerde hij Elisa De Vreese (°11.8.1910), dochter van Camiel en Emma Lievens uit de Mortierstraat in Poesele kennen en op 16 december 1935 treedt hij met haar in het huwelijk in de Poeselse St.-Laurentiuskerk. Het jonge paar neemt zijn intrek in een woning in de Mortierstraat waar in december 1936 hun eerste zoon Jan, Raphaël wordt geboren. Ondertussen had August zich reeds een kudde schapen aangeschaft en was hij schaapherder geworden voor eigen rekening.

Gemobiliseerd

In 1938 verlaten August en Elisa De Wolf Poesele en gaan in de Nevelse Vierboomstraat wonen. Omstreeks de laatzerkermis wordt August gemobiliseerd en moet hij zich in Zwijnaarde melden, maar na veertien dagen mag hij terug naar huis.

Het jaar daarop is het ernstiger. August ontvangt omstreeks dezelfde kermisperiode opnieuw een oproepingsbevel en dient zich ditmaal te melden in Wondelgem bij Gent. Ze waren daar met zo'n 210 opgeroepen, allen uit de streek. Per trein werden ze overgebracht naar een kazerne in Mons. De reservisten waren nogal ontstemd dat ze zo ver van huis waren ondergebracht en dan nog in het franssprekend deel van België dat zowat iedereen, tegen de bevelen in, eens naar huis trok.

Van Mons ging de tocht naar Gontrode en vandaar naar Wijnegem waar ze werden ondergebracht in een balzaal op het dorp. Ook de cinemazaal was

Kriegsgefangenenpost
Correspondance des prisonniers de guerre

Postkarte Carte postale

An
A

Gebührenfrei Franc de port!

Absender: Expéditeur: Vor- und Zuname: Nom et prénom Gefangenenummer: _____ No. du prisonnier Lager-Bezeichnung: Nom du camp Stalag XVII B Deutschland (Allemagne)	Empfangsort: _____ Lieu de destination Straße: _____ Rue Land: _____ Landesteil (Provinz) usw.) Dépt.

Postkaart die de krijgsgevangenen uit Stalag XVII B
moesten gebruiken voor hun correspondentie met de familie in België.
(Verzameling A.De Wolf).

ingenomen door het leger en August herinnert zich nog dat je daar voor 25 cent naar een film kon gaan kijken.

Op het thuisfront was Elisa verplicht de schapenkudde te verkopen aan een Westvlaming uit de omgeving van de Kemmelberg en met haar zoontje Raf nam ze terug haar intrek bij haar ouders te Poesele. Hier vond ze werk als hulp bij bakker Baziel De Boever langs de Bredeweg.

Bij het uitbreken van de oorlog op 10 mei lag het 23e Linierregiment waar August De Wolf was bij ondergebracht nog steeds te Wijnegem. Tussen 4 en 5 uur in de morgen was hen de Duitse oorlogsverklaring medegedeeld en de troepen bleven daar nog een tweetal dagen om er de telefoonverbindingen te bewaken.

Na het opblazen van de brug over het Albertkanaal tussen Wijnegem en Schilde stak men in het midden van de nacht de Schelde over richting Hemiksem. Dit gebeurde over een brug gemaakt van naast elkaar liggende schepen. Van Hemiksem ging de tocht naar Landegem vanwaar August ervan profiteerde eens langs de vaart naar huis te komen. Daarna trokken de troepen langs het Schipdonkkanaal via Zomergem richting Eeklo. Maar zo ver zouden ze niet geraken.

Krijgsgevangenen

In Oostwinkel hadden de troepen zich ingegraven in de hovingen van de burgerbevolking tussen de kerk en de vaart. De nacht van zondag op maandag werd doorgebracht in een bolderstent en toen August de maandagmorgen wakker werd stonden de Duitsers voor de ingang en werden ze krijgsgevangenen genomen. Van hieruit ging de tocht te voet richting Duitsland. Langs Lokeren, waar ze elk twee lange Duitse broden kregen, en Stekene werd Hulst bereikt. Van daar ging de tocht naar Waalsoorden waar de gevangenen op een kolenschip werden gestopt (5).

Via Waal en Rijn bereikte men na een viertal dagen het doorgangskamp Meppen-Lathen waar men een kleine week verbleef alvorens op de trein te worden gezet naar de eindbestemming. Deze tocht duurde een week. Het gebeurde vaak dat de trein uren stil stond om de Duitse troepen door te laten die oprukten naar het front.

De eindbestemming van de gevangenen was “Stalag 17B” in de gemeente Gneixendorf nabij Krems aan de Donau, niet zo ver van Wenen. Volgens

August kon je het gevangenkamp omschrijven als een gewest land dat men onteigend had waarrond een prikkeldraadomheining was aangebracht met wachttorens bemand met schietensklare wachters. In het midden was een straat met langs weerszijden barakken op een twintigtal meter van elkaar. August herinnert zich niet dat iemand poogde te ontsnappen. Schrijven naar de familie kon enkel door middel van speciale krijgsgevangenenkaarten.

In het kamp waren nog enkele Poeselaars ondergebracht, namelijk de gebroeders Julien en Alfons De Smul en Aloïs Van Quickenborne. August en de gebroeders De Smul hadden gehoord dat Van Quickenborne ook in het kamp verbleef en men was hem gaan opzoeken. Door ontbering waren de mannen zo vermagerd dat ze pas na enkele ontmoetingen elkaar herkenden.

In Stalag 17B verbleven een tienduizend gevangenen meestal van Belgische of Franse nationaliteit. August ontmoette er ook enkele Antwerpenaars die te Poesele langs de Poekebeek hadden gevochten.

Na een verblijf van een zestal weken aldaar werd August met een zeventigtal andere gevangenen weggevoerd naar Simbach waar langs de beide zijden van de rivier de Inn een weg werd aangelegd. Bij de werkploeg van August waren ook de gebroeders De Smul.

August werkte een lange tijd samen met iemand uit Koekelare. Ze moesten er lange betonblokken dragen die dienden om de bedding van een beek te verstevigen. Voor deze zware arbeid kregen ze een bon voor een extra rantsoen dat bestond uit een snee brood, een flesje bier en een knackwurst.

Veel te eten kregen de gevangenen niet. Het morgenmaal bestond uit twee sneden brood en een soort ersatzkoffie, soms werd er confituur uitgedeeld. 's Middags kreeg men aardappelen, een weinig groenten en weinig of geen vlees. De gevangenen kregen vooral veel macaroni of andere deegwaren.

Langs de Inn werkte men in een ploegenstelsel en er werd ook 's nachts gewerkt. Men logeerde in barakken in een klein kamp op ongeveer een kilometer van de werkplaats.

In februari 1941 kregen August en de gebroeders De Smul het bericht dat zij naar huis mochten. Eerst moest men terug naar Stalag 17B. Daar klampten Marcel Sergeant en André Saelens uit Nevele en Robert De Wulf en André Boone uit Lotenhulle hen aan om te vragen of ze hun familie zouden willen verwittigen dat zij ook binnen enkele dagen naar huis mochten.

Bij hun terugkeer hadden de vrijgelaten krijgsgevangenen meer geluk dan hun lotgenoten in de trein voor hen die gebombardeerd werd door Geallieerde vliegtuigen waarbij twee jongens uit Ursel, de gebroeders De Neve, de dood vonden. De trein stond toen een volledige dag stil tot de sporen hersteld waren. Na een kleine week kwamen de vrijgelaten gevangenen te Antwerpen aan (6). Vandaar reisde men door naar Gent waar men de stoomtram nam naar Poesele. Eens terug thuis kon schaapherder De Wolf opnieuw beginnen denken aan het houden van een kudde.

Opnieuw schaapherder

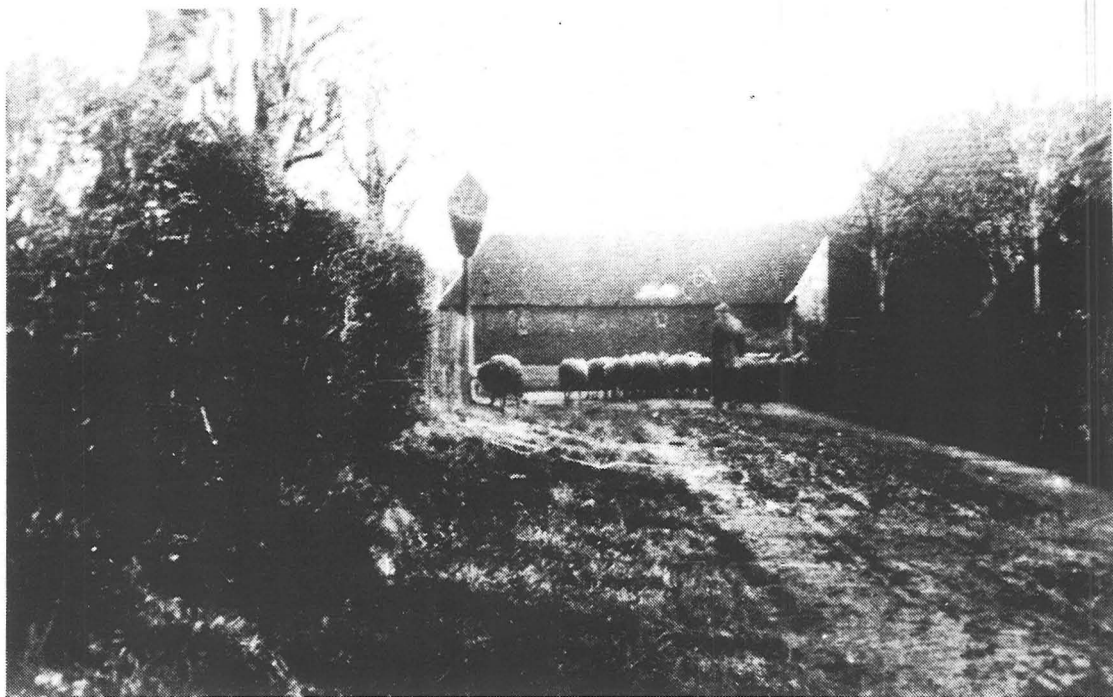
Tijdens de oorlog was het onmogelijk voor August en Eliza om opnieuw een kudde schapen aan te kopen en August verdiende de kost door het opknappen van karweien op de boerderijen en na de dood van zijn schoonvader kon men op de hoeve aldaar best zijn hulp gebruiken.

Na de Bevrijding begon August uit te kijken voor een nieuwe kudde. Hij kocht een veertigtal ooiën via en van François Gijssels uit Eksaarde en voor een goeie ram trok hij naar een veeprijskamp in Deinze. Het gebeurde zelden dat hij naar zo een prijskamp trok want daar was in de dagdagelijks bestaan van een schaapherder gewoon geen tijd voor.

Het echtpaar De Wolf dat tijdens de oorlog een woning betrok in de Nieuwe Kerkstraat verhuisde toen naar de Spoelstraat (7). Vanaf 1951 ging het gezin in de Paepestraat nr. 10 wonen waar August en zijn echtgenote op vandaag nog steeds genieten van een welverdiende rust.

De kudde van August De Wolf bestond voor de winter gewoonlijk uit een zeventig tot negentig schapen. Tijdens de zomer liep dit aantal op tot honderd of iets daarboven. De schapen die werden gekweekt waren drijfschapen. Volgens August was zijn ras een kruising van Vlaamse schapen met het Texelras. De dieren werden gekweekt voor de wol en het vlees.

De herder had drie belangrijke perioden om zijn jaarinkomen te verzekeren. Eerst was er de periode van het scheren van de schapen, hier jaarlijks goed voor een opbrengst van 350 tot 400 kg wol. Vóór de oorlog betaalden de opkopers tot 14 fr. per kg voor de wol terwijl in 1970 die prijs maar was opgelopen tot 18 fr. Ook de Poeselaars konden bij August terecht voor het scheren van hun schapen en bij allerhande problemen die zich voordeden bij de lokale amateur-schaapteler wist hij altijd raad.

1939: "Gust de schaper" met kudde aan het kruispunt
van de Molenweg (nu Poekestraat) en de Bredeweg te Poesele.
(Foto verzameling A.De Wolf)

De wol werd eertijds opgekocht door de familie Gijssels uit Eksaarde en belandde zo in een wolwasserij in Brugge. Later werd ze opgekocht door een zekere Hendrycks, een matrassenfabrikant uit Dikkelvenne.

Het scheren van een schaap met de schaar nam eertijds ongeveer een uur in beslag, later met behulp van een tondeuse deed een geroutineerd schaapscheerder er nog nauwelijks 15 minuten over.

Maar het kwam er voor een schaapherder vooral op aan zoveel mogelijk lammeren te kunnen leveren tussen Pasen en Sinksen, dan was hun waarde het hoogst.

De jonge dieren zagen daarom het vroegst het levenslicht rond Kerstmis. Deze geboorteperiode liep tot aan het einde van de maand februari.

De lammeren werden o.a. verkocht aan de handelaars Guillaume Verbanck uit Oosterzele, Lucien en Hugo Verbanck uit Gontrode (de zonen van de broer van eerstgenoemde) en aan Alfons Haerens uit Gent.

Het gewicht van zo een slachtrijp lam schommelde tussen de 40 en de 45 kg.

Thuis, in de schaapsstal, als August met de ooien langs de wegen wandelde, kregen de jonge dieren schaapkorrels en water bijgevoegd om het vetmestingsproces te versnellen. De terugkeer van de moederschappen zorgde telkens voor een lawaai van jewelste van de lammeren die hun moeder zochten. Soms probeerde er wel eens eentje bij een andere ooi een speen te bemachtigen maar meestal was dit niet voor lang. De moederschappen herkennen namelijk hun lammeren aan hun lichaamsgeur. Het was dan ook niet gemakkelijk om ingeval men een ooi met drie lammeren had er eentje te laten zuigen bij een ander moederschaap met een dood lam. Soms werd zelfs het velletje van het dode diertje over het derde lam gelegd, lukte ook dit niet dan werd het lam met de fles gevoederd.

De derde inkomstenperiode situeerde zich rond half oktober begin november toen de overtollige schapen van de hand werden gedaan.

Toby, Fox en Snoek waren de laatste herdershonden die August hielpen bij het hoeden van de kudde. Een herdershond heeft als het ware een instinct om een kudde te leiden daarom worden deze dieren meestal aangekocht tussen de herders onderling. Steeds gingen twee honden mee de weg op, een derde werd thuis gelaten als reserve. Een herdershond africhten was specialistenwerk. August had hierin een zeer goede reputatie bij zijn collega's schaapherders.

Gust met herdersstaf,
het "schupje" (bovenaan) is duidelijk zichtbaar.
(Foto verzameling A. De Wolf)

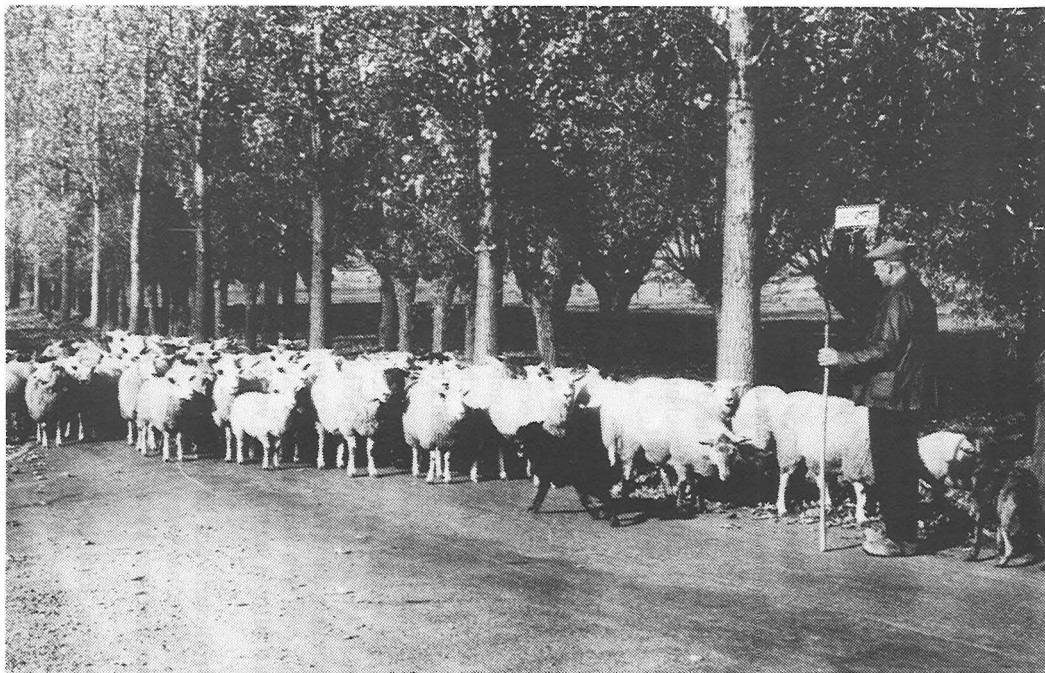
Een goede herdershond was voor een herder onbetaalbaar. Deze dieren legden, met de tong uit de bek, per dag ongeveer 25 tot 30 km af, lopend langs de kudde van achter naar voor, en omgekeerd, er zorg voor dragend dat geen enkel schaap buiten de schreef liep anders werd het vergast op een knauw. Toen ooit een van zijn honden in de Molenhoek te Lotenhulle door een automobilist werd doodgereden gaf de verzekering zonder morren gevolg aan zijn schadeëis. Om de kudde samen te houden liet hij zijn honden langs de greppels naast de velden lopen, zo kon er door de schapen geen schade worden aangebracht aan de veldvruchten. Zijn uitroep “*langs 't voorken*” was door de honden heel goed gekend en werd prompt uitgevoerd.

De trekdag van de schaapherder begon tussen 10 en 11 uur in de voormiddag en eindigde voor zonsondergang want dan wilde het politiereglement dat de schapen van de weg zijn. Datzelfde reglement bepaalde ook dat je een kudde maar mag voorbijrijden aan een snelheid van 15 km per uur. Bij het oversteken van een weg mag men een kudde schapen niet onderbreken en moet men wachten tot het laatste dier voorbij is.

De dagelijkse ronde van August De Wolf ging nooit verder dan één uur gaans van huis, m.a.w. ongeveer 4 tot 5 km van zijn woonst. Als de ooien op het einde van hun dracht waren droeg hij steeds een zak bij zich om daarin de lammeren op te bergen die tijdens de tocht werden geboren. De herder had altijd een lange stok bij zich, de “herdersstaf”, met een schupje onderaan, het symbool van de schaapherder, waarmee ook eventueel klein hinderlijk onkruid kon worden verwijderd. Het schupje werd echter vooral gebruikt om een kluitje aarde naar de herdershond te werpen die zijn opdracht niet naar behoren vervulde. Aan dit schupje was ook een rechtopstaand gedeelte dat een haak vormde. Dit werd gebruikt om schapen die mankten of een ander letsel vertoonden uit de kudde te halen. Langs achteren werd de haak rond een poot van het dier geplaatst zodat het moest blijven staan en kon verzorgd worden.

Een ernstig probleem voor de herder vormde vroeger wel eens de “plaag” maar de preventieve maatregelen tegen mond- en klauwzeer hebben er voor gezorgd dat het vee deze kwaal niet langer meer overdroeg.

August kende zijn schapen stuk voor stuk want voor een herder zijn ze allemaal anders. Neus, oren, snoet, beharing, uitdrukking zijn steeds verschillend; en dan hebt ge nog het lijf, de staart, de poten om nog niet te spreken van de verschillen in karakter. Het waren steeds dezelfde dieren die zich lieten opmerken, waar men last mee had of die zich een verboden muiltje trachten te veroorloven.

In de Vierboomstraat in het begin van de jaren zeventig,
een straatbeeld dat nu definitief tot het verleden behoort.
(Foto verzameling A. De Wolf)

Het Veldeken in Nevele was naar August zijn zeggen een “goede hoek” waar hij graag heenging. De verste punten van zijn dagelijkse trektocht waren in Lotenhulle de Graaf van Halfvasten, de Molenhoek en de Beekant tot aan de brug over de Poekebeek (Varizele). Langs Meigem ging de tocht tot aan de vroegere Lijkstraat of tot aan Kruiswege aan de grens met Vinkt. (In Meigem stapte hij ook enkele keren op in de vermaarde H.Bloedprocessie). Bij het aanleggen van de autosnelweg naar de kust liet hij dikwijls zijn schapen grazen langs de boorden van de onafgewerkte weg. Ook langs de sporen van de tramlijn werd veel gewandeld toen het tramverkeer was vervangen door een lijnbus.

De dijk van het Schipdonkkanaal tussen de nu verdwenen Bachte-brug en Landegem-brug werd door August afgehuurd van het Ministerie voor 150 fr. per jaar, hiervoor moest de herder wel instaan voor het verwijderen van de distels en de netels. Voor het laten grazen van zijn schapen op andere plaatsen moest nooit betaald worden en diende ook geen toelating gevraagd te worden aan officiële instanties. De herder werd ook veel gevraagd door de landbouwers om na de aardappelooft met zijn schapen de akker op te ruimen dit om te vermijden dat de overgebleven aardappelen zouden schieten het komende jaar. Op de graanstoppels gebeurde hetzelfde en de schapen mochten het gemorste graan verorberen.

Een kudde schapen was op de plaatsen waar ze voorbijkwam een natuurlijke opruimer van al wat er teveel stond, wegbermen werden kort gehouden en kale velden van onkruid gevrijwaard maar het toenemend verkeer was er de oorzaak van dat August De Wolf op zijn zestigste dit zeldzame, milieuvriendelijke, beroep vaarwel moest zeggen. Geen enkele van zijn drie kinderen zette het beroep van hun vader verder zodat twintig jaar geleden de wegen van het Land van Nevele hun laatste schaapherder verloren.

André BOLLAERT, Poesele

Noten.

- (1) Op zondag 20 februari 1972 organiseerde de heemkundige kring Het Land van Nevele een winterwandeling *in het spoor van de Poeselse schaapherder* onder leiding van de heren A.Mestdach en L.Standaert. Een verslag hiervan verscheen in ons tijdschrift jg. III, afl. 1, blz. 47-49. Op de kaft van dit tijdschrift stond de herder en zijn kudde afgebeeld.
- (2) M.GYSSELING, *Inleiding tot de toponymie, vooral van Oost-Vlaanderen*, in *Naamkunde*, jg. X (1978), afl. 1/2, blz. 14-15.

- (3) A.BOLLAERT, *Poeselse "wortels" van de familie Hautekeete*, in *Mensen van Toen*, in voorbereiding.
- (4) R.A.G., Nevele 105, Poesele 1596/97, Parochierekeningen 1785/94.
- (5) Zie ook: A.JANSSENS, *Vijftig jaar geleden: De oorlogsgebeurtenissen van Robert Coddens uit Nevele*, in *Land van Nevele*, jg. XXIV (1993), afl. 1, blz. 61.
- (6) Volgens zijn "Kaart van krijgsgevangene 1940-1945" was August De Wolf de gevangene van de Duitsers vanaf 26 mei 1940 tot 25 februari 1941.
- (7) Beide woningen zijn thans afgebroken.

Bronnen

Diverse vraaggesprekken met August en Eliza De Wolf in de maand oktober 1992 en informatie verzameld door ons lid Adhemar Mestdach, die we van harte danken voor hun medewerking aan deze bijdrage.

Krantenreportages in de dagbladen *Het Volk* (24.2.1972) en *De Landwacht* (20.1.1967) van onze leden René Van de Walle en André De Ké en in *Gazet van Antwerpen* (16.11.1970).

Bijlage - Een mooi verkiezingstoneeltje te Poesele.

Het zal vooraan in de jaren vijftig geweest zijn. De nog piepjonge volksvertegenwoordiger Placide De Paepe stond op de affiche om te Poesele in "St.-Elooi" vlak bij de kerk bij smid Van Wonterghem een verkiezingsmeeting te geven.

Goed en wel, het was een prachtig zomerweer en er werd zoveel volk verwacht dat er besloten werd de meeting onmiddellijk na de hoogmis te laten plaatsvinden. Placide ging akkoord.

De microfoon, een kaarttafeltje en een klimstoel werden buiten gezet. Enige minuten voor 10 uur stroomde de kerk van Poesele leeg en allen werden uitgenodigd om op het dorp te blijven voor de verkiezingstoespraak.

Placide was toen nog jong en stond algauw boven op het tafeltje. Hij blonk in deze stralende zomerdag en begon zijn redevoering. Hij vond het genomen initiatief prachtig, het weertje excellent, de bevolking van Poesele sympathiek en hijzelf had zich nog nooit gemakkelijker gevoeld dan op dat herbergtafeltje, maar...

Op dat ogenblik kwam onze alombekende schaapherder August De Wolf opdagen als een spelbreker. De schaper is wel een gewiekste schapendrijver, een praktische dierensycholoog, maar er zijn toch grenzen. Met een honderdtal schapen manoeuvreert men niet door een dichte menigte als met een

kruiwagen. Hij was dus verplicht zijn kudde kordaat door de menigte te drijven. Placide die alle watertjes doorzwommen had en altijd op zijn vier poten terechtgekomen was, straalde van geluk. Als een gevatte TV-reporter, van alle fronten thuis, schakelde hij van de politiek onmiddellijk over naar de voorbijtrekkende, uitgerekte kudde. *"Zulke lieve beestjes, zie eens wat een lieve snuitjes, oh wat een mooie witte lammetjes, oh die wijze moederschappen. Ik ben blij dat ik dat in Poesele gezien heb"*.

De schapenstoet was bijna voorbij en de herder slenterde met de honden achter de kudde en Placide besloot zijn pleidooi: *"Wel ik ben er zeker van dat al die brave beestjes voor de CVP zullen stemmen"*. Maar de schaapherder liet zijn herdersstaf botweg op de rug van een lelijke zwarte bok ploffen en riep: *"Mijnheer van den deze ben ik toch niet zeker"*. Iedereen lachte en Placide gierde het uit. Zijn verkiezingstoespraak in Poesele zou hij niet vlug vergeten.

(Opgetekend door de heer Adhemar Mestdach).

STEUNENDE LEDEN

Braet A., Erembodegem
Graaf de Bousies-Borluut, Hansbeke
De Pauw W., Nevele
Duerinck A., Nevele
Lemey J., Gent
Speekaert A., Brugge
Strobbe P., Gent
Van Welden M., Etikhove
Verhaege H., Merendree
Wannyn J., Nevele

ZANTEN IN NEVELSE DOCUMENTEN (IV) DE NEVELSE PAROCHIEREKENINGEN VAN 1793 TOT 1795

Het bundel parochierekeningen van Nevele van de periode 1793-1795, samen met nog heel wat andere documenten, konden in de jaren 1947-1955 gered worden van vernieling. De plaatselijke K.S.A. deed jaarlijks een grote papier-slag. Ik kreeg van deze jeugdvereniging de toestemming om in het oud papier te zoeken en kon zo uit de "papierbuit", mits betaling uiteraard, heel wat redden. Telkens was ik verbaasd welke schatten van de zolder werden gehaald, op de stoep gelegd en uiteindelijk in de opslagplaats terecht kwamen.

Wie zou dan niet verbaasd zijn in de vermelde periode een landboek van Nevele van 1682 op te diepen, een *cijsboek van de stede van Nevele 1781*, een bundel parochierekeningen van 1793 tot 1795, een dagboek van Emanuel Comparé, vele Franse affichen en documenten uit de tijd van Napoleon, gebedenboeken van 1679, 1703 en 1716, de regel van de H. Augustinus van 1651, alles in perkamenten omslag en versierd met houtdrukken bijgekleurd met de hand, om nog niet te spreken van de 24 manuscripten van de Nevelse schrijver Cyriel Buysse, die op een haar na uit de papiermolen werden gered. Sprongen onze voorouders met hun documenten zo slordig om?

Daar de parochierekeningen heel wat gegevens bevatten over het leven te Nevele in deze woelige periode, zijn ze hieronder weergegeven in volgorde van hun akte in het bundel.

Even ons geheugen opfrissen

We hebben eertijds geleerd dat in 1780 Jozef II als keizer van Oostenrijk zijn moeder keizerin Maria-Theresa opvolgde. Zo werd hij ook keizer van de Oostenrijkse Nederlanden. De nieuwe vorst had geen schrik om zijn hervormingen te laten uitvoeren. De "nutteloze kloosters" werden gewoon afgeschaft, de broederschappen, bedevaarten en processies opgedoekt. Het moegetergde volk werd opgestoot om in opstand te komen. De Brabantse Omwenteling was begonnen. Zijn broer Leopold II volgde hem op en werd keizer. Hij schafte alle hervormingen af en de volkswoede leek bedaard. Keizer Leopold II heroverde Gent in 1790. Twee jaar later zou hij overlijden. Zijn opvolger werd Frans II.

In 1792 verklaarde Frankrijk de oorlog aan Oostenrijk en viel de Nederlanden binnen. Deze inval was echter van korte duur want in 1793 werden de Fransen

te Neerwinden verslagen door de Oostenrijkers. In 1794 waren ze daar "ongevraagd" terug. Na de slag van Fleurus bleven ze hier heer en meester. De Oostenrijkers verdwenen uiteindelijk uit de Nederlanden.

In deze woelige periode vangen de Parochierekeningen aan. Nevele werd niet gespaard van opeisingen, diensten en inkwartiering. Met de komst van de nieuwe meesters verdwenen de ponden, schellingen en groten en werden vervangen door *livres, sols* en *sous*. De "Franse broeders" voerden hun eerste papieren munt in, het "Assignat" met nog veel andere "vrijheden" die op de bewoners werden losgelaten.

De parochierekeningen

Deze rekeningen brengen eerst enige punten van algemene aard.

- 1793 *Fredericus Lammens, presbitre onderpastoor, ontving 6 pond voor het uitdelen van prijzen voor de "jongheyd" in de christelijke lering*
- 1793-94 *Joseph Baert ontving 5 ponden, als horlogiemaeker, voor het opwinden en stellen van de horlogie op den thooren*
- 1793 *Laureyns Schelpe was organist, voor het bespelen van het orgel ontving hij 4 ponden*
- 1793 *Eugenius Sommers, presbitre-proost ende pastoor ontving 1 pond, 10 schellingen en 8 groten, voor het trakteren der paters missionarissen na hun sermoen*
- 1793 *Charles Philippe Minne, greffier der stede-lande-roede ende baronie van Nevele, ontving 1 pond, 14 schellingen en 2 groten voor het opstellen van de rekeningen, de staat ende betalingen item 1 schelling en 8 groten voor het aankopen van den zegel welke gehecht werd aan de rekeninge*
- 1793 *Joannes Seeghers burgemeester van den lande-roede ende baronie van Nevele ontving 5 schellingen voor het overlezen en sluiten van de rekeningen volgens het regelment van 1672*
- 1793 *Joannes Francies De Reu, schepen van de lande-roede ende baronie van Nevele krijgt 4 schellingen voor kosten die hij heeft gemaakt*
- 1793 *Joannes Baptiste van Compostelle, gewezen pointer dezer stede, ontving 15 pond 11 schellingen 10 groten voor het zetten en schatten van de belastingen*
- 1793 *Carel Van Wamzeele, ontving als pointer dezer stede 1 pond 15 schellingen en 5 groten*

gesteldt... ten lasten...
inde jaar als in de presentatie...
inherentia van de heer Charles...
commissaris van Heeren de Leeren...
het district van den afdeling...
gedeputeerde te overnemen: f.
J. Carbonelle
Ch. Ph. Minne
graven

De parochierekeningen van Nevele werden in 1795
gesloten en ondertekend door
J. Carbonelle en Ch. Ph. Minne

- 1793 *Joseph Loontjes filius Pieter, gewezen pointer krijgt 2 ponden, 1 schelling en 2 groten als vergoeding*
- 1793 *Albertus De Meyer, gewezen pointer heeft recht op 1 pond 10 schellingen en 10 groten*
- 1793 *Joannes Josephus Meganck gewezen pointer heeft recht op 1 pond, 9 schellingen en 10 groten als vergoeding*
- 1793 *Pieter de Raet officier deze parochie, ontving 2 ponden, 8 schellingen en 4 groten voor het vergezellen van de pointers en de baljuw*
item aen Pieter Francies Verbeke officier dezer parochie, 10 ponden 15 schellingen voor het vergezellen van de Pointers
- 1793 *Aen de pointers ende zettters dezer stede te samen 6 ponden voor het leveren van brandhout tijden de zittingen*
- 1793 *Charles Jacques Carbonelle ampsman der stede, lande roede ende baronie van Nevele, 3 ponden 18 schellingen voor het publiceeren de kerkgeboden van den ontvanger dezer parochie*
- 1793 *Joannes Baptiste Van Compostelle de som van 2 ponden voor zijn dienst gedaan als kapitein van de burgerlijke wachten dezer stede*
- 1793 *Betaeld aen Pieternelle Geldof, Wd van Lieven Cannoodt de som van 3 ponden 15 schellingen 6 groten voor het leveren van brandhout op het landhuis, tijdens de zittingen van de civile justitie*
- 1793 *Pieter Bruggeman en Pieter Lampe samen 5 ponden voor dienst ende hulpe gedaen in het landhuis tijdens de zittingen*
- 1793 *Betaeld aen de pastoor deser Stede en de prochie 1 pond 12 schellingen 3 groten voor het bijhouden van een dubbel van alle geboorten, getrouwden en gestorven voor gevallen binnen dezer stede ende parochie in 1793*
- 1793 *Pieter de la Siera in huwelijk met Wd. Carel Joseph de Mol, wijlen coster dezer stede en parochie 2 pond om dagelijks een half kwartier de klok te luiden*
- 1793 *Joseph Mestdag 11 schellingen voor het openen en sluiten van de winter barriere, staende binnen deze parochie in de dorpsstraete lopende van deze stede naer de commune van Lotenhulle, en het toe zien en beletten van tijdens dooi, het uitrijden van waegens op de calseyde liggende in de selve straete*
- 1793 *Francies Joseph Verbeure, Lieven Dobbelaere, Joannes Francies Holsbeke, alle drie schoolmeesters dezer stede ende parochie samen 7 ponden, voor het gratis leren van de arme kinderen deser stede*
- 1793 *Jacobus Claeys-bode van de lande van Nevele op de stede van Gent, 1 pond 10 schellingen voor een jaar pensioen voor het*

- overbrengen van alle de brieven ende placaten bij hem ten dienste van deze stede en prochie gebracht en besteld
- 1793 *Jacobus Claeys 17 ponden 4 groten voor de extra ordinaire diensten als bode*
- 1793 *Pieter Herseele, 1 pond 10 schellingen voor zijn diensten aen de stede en parochie*
- 1793 *Pieter Lamme 1 pond 17 schellingen en 10 groten voor diensten*
- 1793 *Pieter Livinus Van Hecke 1 pond 12 schellingen 10 groten voor leveren van diensten en goederen*
- 1793 *Joannes De Reu, Pieter Francies Bafort, Emmanuel Comparé, Bernardus Gallens, Jan Meganck, Geeraerd De Meyer, Jan Baptiste van Compostelle, Joseph Loontjes, Francies De Cuyper, Jacobus Van de Velde, en Gabriël De Stoer samen 9 ponden, 16 schellingen, 2 groten voor diensten gedaen aen de prochie*
- 1793-94 *Een som betaeld 554 ponden 9 schellingen 8 grooten te saemen aen de personen wonende binnen de stede ende parochie van Nevele te weten: Wd. Pieter Bafort, Carel Beelaert, Wd. Jacobus Braem, Jacobus Braet, Wd. Adriaen Bosschaert, Philippe Bafort, Pieter Joannes Bultinck, Maurice CaECKAERT, Pieter CaECKAERT, Joseph CaECKAERT, Pieter Coddens, Pieter Corrijn, Pieter Van Crombrugge, Jacobus Van Doorne, Lieven Van Doorne, Pieter Van Doorne, Joannes-Francies de Graeve, Joseph De Graeve, Joseph Hanssens, Albert Hertoge, Guillaeme Hertoge, Jacobus De Jaeger, Joseph Loontjes, Pieter Loontjes fillius Jan, Pieter Landuyt, Pieter Lamme, Joannes Loontjes fillius Pieter, Lieven Loontjes, Lieven Maertens, Albert De Meyer, Jan-Baptiste Meganck, Joannes Josephus Meganck, Jan Francies Van Melle, Jan Francies Meganck fillius Jan Baptiste, Guillaume Martens, Geeraert Meganck, Joannes Madou, Joannes Maenhout, Jan Francies Meganck filius Pieter, Bernard Meganck, Joseph Meganck, Gabriel De Meyer, Joannes Martens, Carel Mestdag, Francies Van Nevel, Joseph Van Nevel, Joannes Persegaele, Francies De Raedt, Joseph Van Nevel, Jan Francies De Reu, Pieter Francies Sutterman, Geraerd Den Sutterman, Augustinus De Schuyter, Pieter Sutterman, Pieter Standaert, Francies Schelstraete, Jan Baptiste Trauwaen, Wd. Philippe Verplaetse, Pieter Daniel Vercammere, Jan Baptiste Van der Vennet, Adriaen Verplaetse, Rogier Verleye, Pieter Van de Velde, Augustinus Van der Vennet, Carel Van Wanzele, Pieter De Witte en Guillaume De Weirdt, voor alle diensten bij hun gedaen met peirden ende wagens ten behoeve van de fransche leggers en voor de legers der vereenigde mogendheden tussen 21 maert 1793 ende 23 januarie 1794*

- 1793 *Wd. Carel-Emmanuel Van de Voorde, Wd. Lieven Cannoot, Jacobus Quieveller, Joannes Bijn, 6 pond 6 schellingen 6 groten voor militaire logementen bij hun gedaen in september-october-november-december 1791*
- 1793 *Pieter Lampe, Wd. Carel Emmanuel Van de Voorde, Wd. Lieven Cannoot, Judocus Van de Velde, 14 ponden 6 groten voor de betaling van militaire logementen bij hun in 1793*
- 1794 *Wd. Lieven Cannoot, Lieven Van den Berge, Joannes Persijn, 3 ponden, 5 schellingen 6 groten over logementen en ten huize genomen van eenen majoor ende eenen officier van het Hanners Corps der Genie en voor de diensten voor hun gedaen*
- 1794 *Judocus Van de Velde, Livinus Van den Berge, Wd. van Carel Emmanuel Van de Voorde, en Emmanuel Comparé samen 7 ponden 8 schellingen 6 groten, voor hunne militaire logementen november 1793 tot 3 februari 1794*
- 1790 *Wd. Carel Emmanuel Van de Voorde, Wd. Lieven Cannoot-Joannes Bijn, Pieter Van Hoecke, Jacobus Braet, Joseph De Graeve, Pieter Van Doorne, Jacobus Van Doorne, Lieven Van Doorne en seur Jan Francies Van Melle samen 13 ponden 16 schellingen 8 groten voor de militaire logementen van 19 tot 22 december 1790*
- 1794 *8 pionniers leveren diensten aen het oostenrijks leger over elk eenen dag, samen 1 pond 4 schellingen*
- 1794 *Joannes Josephus Meganck 4 ponden, 10 schellingen voor vijf dagen diensten bij de pionniers*
- 1794 *Carel Van Wanzeele, 5 ponden, 5 schellingen 1 groote die hij vooruit had betaeld aen 7 pionniers van de stede ende parochie geleverd voor vijf daegen daegloon*
- 1794 *Joannes Josephus Meganck 18 ponden, zo hij had betaeld aen 24 pionniers van dezer stede voor vijf daegen werk*
- 1794 *Carel Van Wanzeele, 12 ponden 15 schellingen die hij had betaeld aen 17 pionniers van deze stede en parochie elk 5 dagen werk*
- 1794 *Albrecht De Meyer, 25 ponden 10 schellingen die hij had betaeld aen 34 pionniers van deze stede ende parochie voor diensten aen Oostenrijks leger*
- 1794 *Jan Baptiste Van Compostelle 4 ponden, 16 schellingen die hij had betaeld aen 23 pionniers van de stede en Parochie voor hun diensten aen Oostenrijks leger elk eenen dag loon*
- 1794 *Joseph Loontjes, de somme van 15 ponden 6 schellingen verschooten aen 34 pionniers van de stede ende parochie elk 3 daegen*
- 1794 *Betaeld 33 pionniers bij deze stede ende parochie voor diensten aen 9 ponden 11 schellingen 4 groten*

1793

1793

Met de komst van de Fransen kwam het eerste papieren geld in omloop, de livres, sous en sols.
(Foto en verzameling Rietgaverstede)

- 1794 *Jan Snauwaert filius Pieter, Lieven Van Herseele, Jan Focagnie, seur Joseph Verhegge, Joseph Kasteleyn, Marten De Clercq, Thobias De Schaepmeester, Pieter Bollaert, Joseph Van Huffel, Pieter Meeganck, Emmanuel Bijn, 7 ponden 6 schellingen 8 groten voor het trekken van schepen gelaeden voor rekeninge der Franse republique, ligende op de riyviere de Leye tot Deinze naer Harelbeke 28 juli 1794*
- 1795 *Philippe Van Compostelle, Jan Baptiste De Mulder, Judocus De Clercq, Lieven Thienpont, Judocus Oppeel, Joannes Coppens, Pieter Van Vinckt, Joannes De Rijke, Pieter Cannoot en Joseph De Meyer, samen 5 ponden 16 schellingen 8 grooten voor laden van de schepen den 23 Thermidor 2e jaar der Fransche Republique*
- 1795 *Philippe Toursel, Pieter Van Hove, Joannes De Poorter, Joannes Verdonck, Francies Oosterlinck, Jan Van Hecke, Jan Van Herseele, Jan Baptiste De Vreese, Jan Baptiste De Meyer en Guillaume Hautekeete samen 88 livres tournois, voor diensten op 25 deminaire, derde jaer der Fransche republiek*
- 1795 *Jacobus Cannoot, Lambertus Stels, Joseph Herzeele, Jacobus Steyaert, Pieter Van de Castele, Joannes d'Hont, Judocus De Baets, Bernardus De Witte, Francies Van de Walle, Bert Hauwe, Jan Francies Claeys, Jan Baptiste Beelaert, samen 96 livres tournois, voor het trekken van schepen op de Leye, Brumaire derde jaer der Fransche republique*
- 1795 *Jacobus Claeys, 3 ponden, 15 schellingen voor goederen geleverd ten laste deser stede ende parochie*
- 1795 *Jacobus Maenhout, aermenmeester der stede ende parochie, 16 ponden 10 schellingen 4 groten, tot onderstand en hulpe aen den aermen deser stede en parochie*
- 1795 *Pieter Vercouteren, 15 ponden 4 schellingen 6 grooten en 6 deniers voor levering aen de commissie ende onderhoud van d'imbecile Vironica Oppeel Wd. van Ludovicus Impens, mitgaeders over de koop van klederen en verdere noodzakelijkheden voor haer gedaen*
- 1795 *Pieter Claeys, Emmanuel De Clercq, Pieter Francies Heye, Augustinus Dias, t'saemen 14 schellingen voor het haelen naer de stadt Gent op 16 februari 1795 van vier kruisen die deze stede ende parochie van wege het comité municipal der Casselrye ende oud burg van Gent gerequieerd was ten dienste der Fransche republique*
- 1795 *Jacobus en Pieter Claeys, 7 schellingen voor het reconduiseren naer de stad Gent der voorseyde 4 kruisen*

- 1795 *Ingnatius Thurman, meester temmerman binnen de stede van Nevele de som van 65 livres tournois, voor het maeken ende leveren van het kasken rond de vrijheidsboom binnen deze stede geplant involdoeninge aen de orders van de generale administratie van het arrondissement Oost-Vlaanderen, 30 ventos derde jaer der Fransche Republique*
- 1795 *Jaques Ricard som van 24 livres Tournois over leveringhe van de stoffe gedient hebbende tot het maeken der roode mutse gesteld geweest op den voorseyden vrijheidsboom*
- 1795 *Betaeld Theresia Van Parijs somme van 3 livres tournois over leveringhe van het lint geeemployeert aen de voorseyde mutse*
- 1795 *Doirethé de la Siera 6 livres Tournois voorhet maeken van de gemelde roode mutse*
- 1795 *Jacobus Van Gaeveren, Carel Francies Van Hecke, Pieter De Meyer te samen 156 livres Tournois voor hunne diensten als procureur d'office van den lande van Nevele gedaen ten Casselrije huuse binnen Gent, Joannes Francies Billiet als wegenmaeker voor bewaeken en begeleyden in gevangnisse van Francies Joseph Verbelen, schoolmeester, Jan Baptiste Van der Plaetsen, Francies Mortier, Jan Baptiste Van der Plaetse, ende Joannes Vincent, als wederspannige pionnieren*
- 1795 *Charles Philippe Minne, als greffier ontvangd 5 pond 15 schelling en 10 grooten voor het opmaken van de parochierekeningen De rekeningen afgesloten in 1795 werden ondertekend door J. Carbonelle als amptman en Charles Philippe Minne als greffier*

Antoine JANSSENS, Nevele

Verklaring

De parochierekeningen van Nevele werden in 1950 gered uit het oud papier en berusten in de documentatie van Museum Rietgaverstede.

Voor het aangehaalde cijnsboek, zie:

A.JANSSENS, *Het ontfanckboek van alle de cheynsen der stede van Nevele 1781*, in *K.O.K. Deinze*, deel XXXV (1968).

Over de Franse bezetting leest men ook:

A.BOLLAERT, *De Franse bezetting in Poesele en wat eraan voorafging*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXI (1990), afl. 1, blz. 3-30.

KLOMPEN AAN DE VOET IN LOTENHULLE EN POEKE

Inleiding

Wie als toerist rondreist in Nederland en de souvenirwinkels bekijkt, merkt gauw dat de Hollanders van hun schippersklompen een toeristische attractie hebben gemaakt. Bij ons in Vlaanderen is dit nooit gebeurd. Nochtans, enkele generaties geleden was de zwarte klomp of kloef met trekleer het typisch dagdagelijks schoeisel van de Vlaamse plattelandsbevolking. Alleen op zon- en feestdagen droegen de mensen "van den buiten" lederen schoenen. Schoenen werden beschouwd als een luxeproduct, voorbehouden aan de hogere klasse. Gewone werkmensen, boeren en zeker arme mensen droegen meestal kloefen. De houten kloefen, eventueel met stro opgevuld, hielden tijdens de winter de voeten warm en 's zomers voelden ze fris en luchtig aan. Zonder twijfel hebben klompen een zeer lange voorgeschiedenis die we hier niet zullen uiteenzetten.

Tot begin de jaren '50 werden klompen nog vrij algemeen gedragen in Vlaanderen. In de meeste dorpen waren er nog klompenmakers actief die dit ambacht uitoefenden als hoofdberoep. In veel kruidenierswinkels kon je je kloefen van een plaatselijke of vreemde kloefkapper aanschaffen. Vaak was zo'n winkel ook nog herberg. Voor die winkeliers was de verkoop van klompen uiteraard een bijverdienste. Sommige landbouwers en werkmensen kapten zo goed en zo kwaad als het ging zelf kloefen voor hun gezin om geld uit te sparen want vroeger was het in veel gezinnen de gewoonte iedere frank twee keer om te draaien voor je hem uitgaf.

Vanaf 1955 ongeveer verdrongen de veel soepelere en sportievere sandalen, gymshoenen of laarzen de lawaaierige en minder comfortabele klompen. Alleen oudere werkmensen en landbouwers zie je nu nog klompen dragen. *Ze zijn met hun kloefen getrouwd*, zegt men. Hun aantal slinkt met de jaren. Kloefen horen thuis in *den goeien ouden tijd*. De meesten die hem meege maakt hebben, willen echter niet terugkeren naar vroeger. Mensen die hem aan den lijve ondervonden, zeggen erover: *Het beste aan dien goeden ouden tijd was het gezellig samenzitten 's avonds rond de stoof. Voor de rest laten ze dien ouden tijd liever voor wat hij was.*

Klompen op zichzelf waren trouwens niet erg geliefd als schoeisel, ook niet bij de volksmensen. Wie erin stapte, wist dat hij aan de dagelijkse arbeid kon beginnen. Kinderen en jongeren die gezien hun leeftijd hielden van losheid en vrijheid, voelden zich met hun klompen aan de voet meestal erg belemmerd

in hun beweeglijkheid. De moeders en grootmoeders waren evenmin erg opgetogen met de klompen *die kousen aten*. Zij moesten meer dan hun lief was gaten in de kousen opstoppen. De volkstaal zelf toont overigens aan dat kloefen en kloefdragers niet erg hoog geschat werden. Wie kent niet de uitdrukkingen: *Dat is nen kloef van ne vent* of *Dat is nen echte kloefkapper*? Kloefen verwezen blijkbaar heel spontaan naar domheid en lomphheid.

Nochtans, kloefen hadden en hebben hun voordelen en hun charme. Zoals met veel ouderwetse gebruiksvoorwerpen het geval is, kunnen we van klompen zeggen: nu ze zeldzaam worden, krijgen ze meer waarde. Straks worden ze "antiek". Vandaag worden ze nog weggesmeten en verbrand, morgen worden de overblijvende exemplaren wellicht verzameld en gekoesterd.

Het ambacht van klompenmaker

De beste klompenmakers die hun stiel echt beheersten, kaptten hun klompen zodanig goed, dat ze als gegoten zaten rond de voeten van hun klanten. Een tevreden klant komt zeker terug, was de redenering vroeger. Er waren natuurlijk ook anderen die minder mooi werk afleverden maar toch ook aan de kost kwamen. Vroeger was de klant trouwens niet zo kieskeurig of veeleisend als tegenwoordig. In dorpen als Lotenhulle of Poeke was iedereen op iedereen aangewezen zodat iedereen aan iedereen wat *jonde*. Het is waarschijnlijk dat vaders, die zelf de klompen kaptten voor hun kroost, de stroefst zittende klompen vervaardigd hebben.

Het vervaardigen van klompen gebeurde als volgt:

- a) De aankoop van een partij bomen bij een of andere landbouwer.
- b) Het afzagen van de boom ter plekke en het verslepen van de boom of de bomen met een boomezel tot bij de opslagplaats.
- c) Het meten van de verschillende afstanden voor grote of kleine klompen, gevolgd door het afzagen van de schijven hout met de handzaag. De boom rustte meestal op houten staanders.
- d) Het klieven van de afgezaagde blokken hout volgens maat met een grote bijl op een kapblok.
- e) Het afronden van de hoeken van de blokken vooraan en achteraan met een kort bijltje.
- f) Het van binnen uithollen van de hiel met hamer en beitel.
- g) Het uitruimen van de muil met een hamer en een soort beitel of mes om *nen goeden tert* in de kloefen te leggen. De grote schavelingen die hierbij vrijkwamen werden *kappelingen* genoemd.

- h) De afwerking: het ruimen met grote en fijne messen, het links of rechts zetten, het gladschuren, kleuren en versieren van de kloef. Ongeveer de helft van de kloefen moest versierd worden. De rest werd egaal zwart geverfd.
- i) Het aanbrengen van het trekleer met kloefnagels.

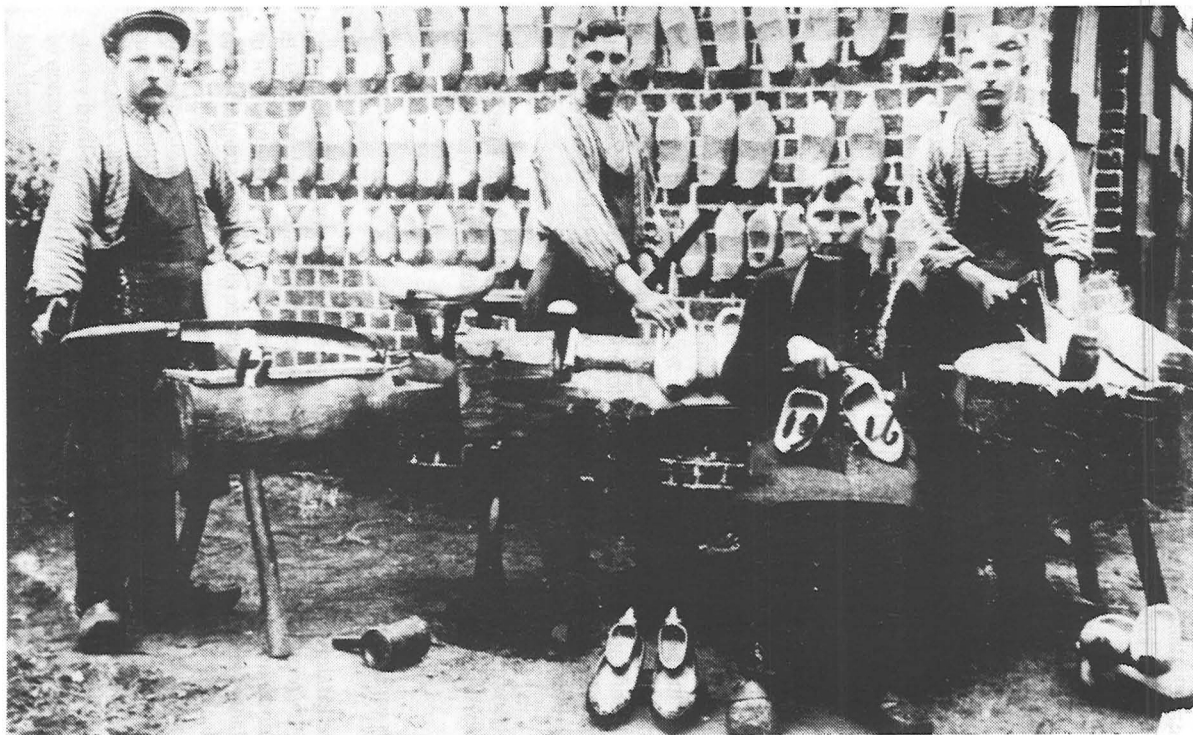
De grondstof waaruit de klompenmakers van Lotenhulle en Poeke de klompen kaptten, was ofwel *achtkant* (ook populier of canada genoemd) ofwel *wulvenhout* (= wilgenhout). De *wulvenklompen* waren taaier en gingen langer mee. Ze waren ook duurder. Klompen van canadahout hadden zachter hout en waren vlugger versleten. Klompen van linde waren uitzonderlijk licht en warm aan de voet. Ze werden vooral gebruikt om er binnenskamers mee rond te lopen maar ze kwamen zeldzamer voor dan klompen van wilg of populier.

Veel landbouwers brachten zelf hun afgekapte wilgetronken met hun eigen boomezels naar de kloefkapper. Octaaf Boone van de Vormezelehoeve bijvoorbeeld leverde jaarlijks enkele tronken af bij Guustje Coppens. Die vervaardigde dan uit die tronken een tiental paar klompen. Een doorsnee landbouwersgezin had al gauw driemaal per jaar zo'n hoeveelheid klompen nodig want behalve het gezin hadden ook de meiden en knechten klompen nodig. Wat overbleef van de tronken mocht de klompenmaker houden. Zo verwierf de landbouwer goedkoop zijn klompen en zo verwierf de kloefkapper goedkoop zijn grondstof.

Samenvattend mogen we echter stellen dat het ambacht van de kloefkapper een *armoestielken* was. Het was hard labeur en de verdiensten waren gering.

Kinderen op klompen

De meeste kinderen hebben van nature uit *geen zittend gat*, zoals de volksmond zegt. Vroeger meer nog dan nu, gebeurden de meeste verplaatsingen te voet. Zeker op het platteland. Als de kinderen niet thuis op de boerderij of in de werkplaats van vader moesten helpen, leefden ze zich uit op straat. Bij hun kameraadschappelijke activiteiten legden ze heel wat weg af zodat de kloefen meestal snel, al te snel, afsleten. Sommige ouders klopten daarom eigenhandig platte nagels met dikke koppen (= *kabochen*) onderaan de klompen van hun kinderen. Dit gebeurde vooral in de winter als er volop ijspret was. Zodoende werden de kinderen afgeremd in hun uitgelatenheid want als het hard vroom, deden ze niets liever dan naar hartelust slieren op zelfaangelegde glijbanen of op dichtgevroren grachten en ondergelopen meersen. Het spreekt vanzelf dat

De klompenmakerij van de familie Coppens in de Veldestraat te Hansbeke.
V.l.n.r. August, Jules, René en Oscar Coppens.
(Foto Julien Coppens)

de klompen het dan hard te verduren kregen. Andere ouders legde een reep autoband op de voor- en achterzijde van de klompen van hun kinderen. Zo gingen de klompen langer mee maar de ijspret van die kinderen was uiteraard heerlijk bedorven. Zelfs volwassenen droegen klompen met repen autoband eronder om de sleet te vermijden. Foorman Lemmers van Nevele was bekend in Lotenhulle omwille van de repen autoband onderaan zijn klompen.

Klompen gaven ook veel sleet op de kousen. De moeders moesten regelmatig met grote stopnaalden en draad de gaten in de hielen van de kousen stoppen. Veel kinderen droegen speciale *kloefsletsen* om die sleet op de kousen te voorkomen. De moeders of grootmoeders breiden die met dubbele draad: een draad katoen en een draad wol. De wol was meestal afkomstig van uitgetrokken *sajette* van de benen van versleten kousen. Niets mocht immers verloren gaan vroeger. Later kwamen lederen of zeildoeken *kloefsletsen* in de mode die gekocht werden bij de schoenmakers. Veel boerenkinderen legden stro in hun kloefen tijdens de winter wat veel warmer aanvoelde. In de zomer droegen ze liever *zeesletsen* die wel lichter waren maar andere onwelriekende nadelen hadden.

Het onderhoud van de klompen was vooral het werk van de moeders. Op zaterdag werden alle klompen afgeschrobd, afgeschuurd en afgewassen. Erna werden ze ingewreven met zwarte stovekuis van "Negri", een soort blink die de moeders vooral gebruikten om er de stovepot van de Leuvense stoof mee op te blinken. Eenmaal per week waren de klompen dus op hun zondags.

Veel kinderen, vooral meisjes, hielden niet van kloefen omdat ze ermee gemakkelijk tegen hun eigen *knoesels* schopten. *Knoeselen* noemden ze het, wanneer ze ongewild zichzelf kwetsten. Verscheidene meisjes hadden de gewoonte speelkaarten tussen hun knoesels en kousen te stoppen om het pijnlijke *knoeselen* tegen te gaan.

Sommige kinderen van betere komaf kregen soms, van huize uit geen klompen. Wellicht omdat hun ouders klompen vereenzelvigden met vechtpartijen, armoede en lomtheid. De dochters van hoofdonderwijzer Achiel De Meyer bijvoorbeeld moesten hun ouders de oren van het hoofd zeuren om een paar klompen te krijgen. Te langen laatste kregen ze hun zin en zouden ze zoals de andere kinderen op de speelplaats over het ijs kunnen slieren. Fier en content stapten ze met hun nieuwe klompen vanuit het schoolhuis in de Lomolenstraat naar de meisjesschool. Maar nog vóór ze de Kleine Plaats hadden bereikt, moesten ze van lieverlee hun klompen uitspelen want ze konden er niet mee stappen. Ze arriveerden ten slotte op natte kousevoeten in het pensionaat.

Nadien hebben ze hun klompen nooit meer gedragen maar wel kloefschoenen (= bottinen met houten zool).

Kinderen kwamen meestal naar school op hun kloefen. Dat was zeer praktisch omdat hun voeten in normale omstandigheden zelden nat werden wanneer ze in ondiepe plassen liepen. De aarde- en grindwegen en de kerkewegels lagen er vroeger immers vaak erg nat en modderig bij na een regenbui. Het gebeurde natuurlijk ook dat de kinderen wel met natte voeten op school aankwamen. Hoe gemakkelijk gebeurde het niet dat een kind een duw of stamp kreeg op een onbewaakt moment? Bij ruzies die eruit voortkwamen, werden de kloefen dan onmiddellijk als wapen gebruikt om aan te vallen of om zich te verdedigen.

Voor de meesters of juffrouwen hadden de klompen een lange voorgeschiedenis als pedagogisch hulpmiddel. Ze werden vanouds als een geducht strafinstrument in de dagelijkse onderwijspraktijk ingeschakeld. Normalerweise werden de klompen voor de les begon op rij in de gang gezet onder ieders respectievelijke kleren aan de kapstok. De kinderen volgende de lessen op hun *kloefsl etsen* of op hun kousen. Er stond echter steevast een paar kloefen klaar in een hoek van het klaslokaal. De kloefen waren bestemd voor een kind dat "stout" geweest was. Wie iets ergs mispeuterde, mocht voor een tijdlang in de hoek met zijn knieën in de klompen zitten, niet zelden met de handen op het hoofd. Tijdens zo'n straf hielden de andere leerlingen zich zeer braaf want bij de minste misstap mocht je er zeker van zijn dat je de plaats van de ongelukkige mocht innemen.

In de gemeentelijke jongensschool van Lotenhulle schrokken meester August Steyaert en meester Jozef Van Gele er niet voor terug deze strafmaatregel te nemen. Zij waren zelf opgeleid in de traditie van wie zijn kind bemint, spaart de roede niet. Meester Jan De Schrijver was zachtaardiger. Hij heeft naar het schijnt dit soort straf nooit opgelegd.

Klompenmakers in Lotenhulle

De gebroeders Huwaert waren, voor zover ik kon achterhalen, de oudste klompenmakers van Lotenhulle.

Ze bleven ongehuwd en woonden samen in de tweewoonst, nu nr. 34 in de Lomolenstraat, vroeger het Schoolstraatje of Leverstraatje genoemd.

Broer Emiel deed het huishouden en de broers Charel en René waren 's zomers kasseileggers. Alleen tijdens de wintermaanden oefenden ze het beroep uit van kloefkapper. Ze vervaardigden zeer galante, zwarte kloefen die gemakkelijk van tert waren.

August Cornelis die woonde in de Poekestraat, nu woning Maurice Galle, was ook een van de oudst gekende klompenmakers. Hij kapte de kloefen grof voor Peetje Fons Van Der Heyden die ze dan verder afwerkte.

Peetje Fons woonde aan het begin van de Lomolenstraat. Hij was behalve kloefkapper ook barbier, pijpenverkoper en keuterboer. Hij kocht de houtblokken bruut op van Guust Cornelis en kuiste ze op in zijn atelier. De afgewerkte kloefen stonden of hingen, in *kletsen* samengebonden, te koop in zijn werkwinkel.

Een *klets* kloefen bestond uit zes paar met ijzerdraad samengebonden kloefen die één hoop vormden.

Peetje Fons' kloefen waren meestal zeer mooi afgewerkt met bloemetjes-motieven. Het waren *pertige* kloefkes en hij verkocht er veel. Vooral de meisjes droegen graag kloefen met een ster of een *blommeke* erin gekerfd.

Constant Blomme uit herberg "De Klokke" op de Kleine Plaats kapte ook zelf kloefen maar hij deed er geen *garnituurkes* op. Zijn kloefen waren lomper gekapt en niet zo goed afgewerkt.

De bekendste klompenmaker van Lotenhulle was zonder twijfel August Coppens (1891-1980). Hij was afkomstig van Hansbeke en oefende samen met zijn broers Jules, René en Oscar het klompenmakersberoep uit in *zijn* thuis in de Veldestraat. De ouderlijke woning was café, kruidenierswinkel en klompenmakerij.

Na zijn huwelijk met Cyrilla De Graeve, dochter van Alfons De Graeve uit de Lomolenstraat in Lotenhulle, vestigde August zich in de Dorpsstraat, nu nr. 28. Hij kocht altijd zelf partijen bomen - *wulven* en populieren - op bij boeren van Lotenhulle en omstreken. Met een zelf vervaardigde boomezel sleepte hij dan de afgezaagde bomen naar *zijn* achteruit in de Achterstraat of naar het hof van schoonvader De Graeve, nu eigendom Ernest Muys, Lomolenstraat 11. Het paard dat de boomezel voorttrok, leende hij bij Oscar Peltijn, de bewoner van het "Goed te Pittem".

Meestal lagen er een 25-tal bomen gestapeld op de gemeenschappelijke achteruit van Camilla Landuyt, slachter Arthur Van De Walle, kleermaker Gomaar Verhelle en Guustje Coppens zelf.

In het begin van de Tweede Wereldoorlog had de gebuurte er zich een onderstand gegraven met een zestal bomen erbovenop waarin ze dekking zochten bij Duitse bombardementen. Toen het munitiedepot in Hulins hof bij een van de bombardementen geraakt werd en ontplofte, zat de familie Coppens er veilig ondergedoken.

Klommenmaker August Coppens van Lotenhulle (1891-1980).
(Foto Julien Coppens)

De afgezaagde tronken werden op de stapelplaats tot blokken verzaagd en erna tot klompen verwerkt in een gebouwtje, gelegen direct achter het huis op Guust *zijn achteruit*. Zoals de meeste klompenmakers werkte Guustje Coppens meestal van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. Terwijl hij werkte, had hij de gewoonte te fluiten of te neuriën. De buren en de klanten zaten bij hem in zijn werkplaats terwijl hij de klompen vervaardigde. Tijdens het kappen en het ruimen van de klompen praatten ze over koetjes en kalfjes. Guustje moest nooit de maat nemen van de voeten van zijn klanten want hij kende hun maten van buiten. Als de klompen klaar waren, moesten moeder Cyrilla en de kinderen met de snee van een stuk glas een tekening of dessin ritzen bovenop de klomp: enkele strepen, een vogel, een zon of een bloem. Erna verfden ze de klompen in 't zwart met een soort teer die lange tijd erna nog een typische geur afgaf.

De hoge klompen, schippersklompen genoemd, werden gerookt in de rokerij. In de schouw met drie verdiepingen hingen ontelbare haken en ook drie ladders. Wanneer er geen klompen in gedroogd werden, hingen er hespen en schotels in. Tijdens de oorlog heeft Guustje er duizenden stuks in gerookt zowel voor de boeren als voor de gendarmen en de smokkelaars. De geurige stoffen van de houtschorsen en de schavelingen gaven het vlees een onvergetelijk goede smaak mee.

's Avonds wanneer het gezin rond de warme stoof verzameld was, terwijl moeder en de kinderen klompen effen schreepten, speelde Guustje nu en dan op zijn *pinette*. Dit was een snaarinstrument met vijf snaren dat hijzelf uit een houtblok gekapt had. Met twee strijkstokjes bespeelde hij het instrument. Hij was van nature uit zeer muzikaal en speelde vooral volksliedjes zoals "*Ouwe Taaie*" en andere succesliederen van die tijd.

Hij had zeer veel werk want de meeste mensen van Lo kochten gemiddeld drie à vier paar klompen per jaar. Hij had geen tijd om klompen aan de winkels te leveren omdat er zoveel rechtstreekse vraag naar zijn klompen was. Iedereen verzekerde me dat de klompen van Guustje als aan de voet gegoten zaten.

Guustjes kinderen zelf moesten altijd met hun klompen naar school om reclame te maken voor vaders werk. Zoals alle kinderen vonden ze dat allesbehalve aangenaam want met *sletsen* of sandalen kon je veel vlotter uit de voeten. Ze hadden er echter een goede oplossing op gevonden. In de haag langs Hulins wegelken hadden ze hun sandalen en *zeesletsen* verstopt. Op weg van en naar school verwisselden ze dan hun klompen voor die lichtere schoeisels. Zo waren zowel zij als hun ouders tevreden.

's Zondags moest Julien, die misdienaar was, wel op zijn klompen naar de mis. Hij heeft zich vaak voor zijn klompen geschaamd, maar er was in zijn situatie geen ontkomen aan.

In de jaren dertig werden al minder en minder klompen gedragen maar het duurde wel tot eind de jaren veertig voor de meeste mensen schoenen begonnen te dragen.

August Coppens heeft zelf ook nog schoenen verkocht in zijn winkel. Emiel Haesebroeck en Maurice Heyerick uit de Nevelestraat, Leon Huys, Albert Taghon en Wiezeken Gebuer uit de Dorpsstraat, Jan Van Watermeulen en Henri Lootens uit de Lomolenstraat waren bekende herstellende en verkopers van schoenen in Lotenhulle.

Al het kloefkappersalaam van Guustje Coppens is na zijn overlijden geschonken aan het Rietgavermuseum van Antoine Janssens in Nevele en is er permanent tentoongesteld.

Naast de ambachtslieden die hun klompen rechtstreeks aan de man of vrouw brachten, waren er heel wat winkeliers-herbergiers van Lotenhulle die vroeger klompen inkochten en doorverkochten aan hun klanten. Kloefen was een veelgevraagd produkt want - zoals reeds vermeld - men versleet gemiddeld een drietal paar kloefen per jaar.

De herberg "Het Kloefken" in de Dorpsstraat, nu nr. 20, kreeg zijn naam zelfs naar de kloefen die men er verkocht. In die herberg woonde Zeentje Gebuer, eigenlijk Eugenie Vandewalle, echtgenote van Charlowie De Clercq.

In de wijk "t Kannegat" kon je bij Ivo Danneels kloefen kopen. In de Heirstraat verkocht Ernest Van der Bauwheede klompen in herberg "De Ploeg".

De mensen van de Barelhoek en van de "Stokerij" konden voor hun kloefen terecht bij Maria Christiaens, schuin over "Den ouwen Prins". Maria heeft klompen verkocht tot in 1967. Ze verkocht het meest zwarte klompen, maar ook gele schippersklompen met rode tip en gekleurde kinderkloefkes. Veel ouders van Lotenhulle gaven hun kinderen elk jaar met Sinterklaas een paar kloefen als Sinterklaasgeschenk.

Ze heeft ook ontelbare paren zwarte *kloefslensen*, vervaardigd uit zeildoek, verkocht die de sleet van de kousen tegen gingen. Zij deed klompen in van de Ruiseleedse klompenmaker Fiel De Geyter.

In de herberg en kruidenierswinkel “t Vosken” bij Maria Onderbeke, echtgenote Theofiel De Clercq, konden de mensen van de Veldhoek zich zwarte kloefen met trekleer of geelrood geverfde schippersklompen aanschaffen.

In de Malsem kon je voor kloefen terecht bij de kinderen Van Steenkiste in herberg “De Graaf van Halfvasten”. Alfons Lootens en Irène Simoens die vroeger de herberg “Den Groenen Boomgaard” openhielden in de Meulenhoek, zorgden voor kloefen op die wijk.

Bij de kroostrijke familie Sergeant, die naar school en naar de kerk in Poesele ging, kocht men klompen in de winkel van Rachel “Tiste” Deolet, de vrouw van Baziël De Boever, in Poesele.

Verscheidene bewoners van de Barelhoek kochten hun kloefen bij Honoré Galle die nog in herberg “De Geite” naast de Poekebeek in Poeke gewoond had.

Boswachter Kamiel Van de Riviere uit de Nieuwe Dreef op de grens Bellem, Hansbeke, Lotenhulle kapte de kloefen voor de mensen van Markette.

Er waren ook verscheidene boeren of werkmensen die zelf, zo goed of zo kwaad als het ging, kloefen kaptten voor hun gezin, meestal in hun ovenbuur. Fons en Bruno Cleppe, Kamiel Verheecke en Kamiel Van Parijs hebben dat nog gedaan voor hun huishoudens. Als trekleer voor hun kloefen gebruikten ze een stuk van de riem van een versleten harnas van het paardetuig, de oren van een oude *kaba*, de riem van een versleten handtas of een stuk leer gekocht bij de schoenmaker of leerlooier. De kloefnagels of *patijnnagels* kochten ze in de Dorpsstraat bij Alma De Vos. Het was wel meestal zo dat de meeste mensen de trekleren van versleten of kapotte klompen hergebruikten tot wanneer ze echt versleten waren. In de winkels verkocht men gewoonlijk klompen zonder trekleren.

Van de jaren 60 tot 90 verkochten Jeanneken Lips en André Boone gewone zwarte klompen met trekleer en geelrood geverfde klompen zonder trekleer in “De Centra”. Nu zetten hun opvolgers, Gabriël en Martine Lips-De Vuyst, in “De Cirkel” de klompentraditie voort.

Naast kloefen waren een tijdlang kloefschoenen in de mode. Dat waren bottinen met houten zolen die zowel door jongens als door meisjes gedragen werden. Ze werden verkocht bij “Leintje” Corthier, in feite Madeleine Planckaert, de vrouw van Marinus Corthier in de Poekestraat.

Klompenmaker Honoré Galle van Poeke (1890-1979).
(Foto Esthere Galle)

**Amedée Galle en Marcel Gijsseis verzagen een boom langs “de haagskes”
tussen de Poekedorpstraat en de Guido Gezellelaan in Poeke.**
(Foto Esthere Galle)

De klompenmakers van Poeke

De oudst gekende kloefkapper van Poeke was “Endje” (= Hendricus) Verhaeghe uit de Knokstraat. Honoré Galle heeft de stiel bij hem geleerd. Een andere klompenmaker van vóór de Eerste Wereldoorlog was Charel De Meyer. Hij woonde in de Beekwijk in een huizeken midden Loontjes’ meersen. Behalve klompenmaker was hij ook mandevlechter en huisschilder. Hij was getrouwd met Coleta (Kletse) Blancke die heel haar leven gespellewerkt heeft. Zijn broer Jules was indertijd de pijke in de kerk van Poeke. De bekendste klompenmaker was zonder twijfel Honoré Galle. Een gedeelte van zijn alaaam hangt nu nog fier te pronken tegen de muur in de living van zijn dochter Esthère in de Ruisseledestraat 2.

Na zijn huwelijk woonde Honoré eerst in de Knokstraat. Dan gedurende twee jaar op de Dorpsplaats en erna enkele jaren in herberg “De Geite”. Tenslotte verhuisde het gezin met zes kinderen naar café “Den Hert” op het dorpsplein, nu Poekedorpstraat. Honorés vrouw, Irma Van de Voorde, verniste altijd de klompen met een vernis uit de winkel van de gezusters Watté uit Deinze. Pas erna graveerde Honoré met een scherpe pen bloemetjes in de klompen. Zijn kloefnagels kocht Honoré altijd bij de kinderen Adolf De Schrijver in de smidse en herberg “Het Gemeentehuis” op het dorpsplein van Poeke. Trekleren haalde hij bij de gareel- en schoenmaker Wilfried Vandaele, meestal “Frits Schoenmakers” genoemd.

Honoré maakte niet alleen klompen voor zijn eigen klanten maar ook voor voortverkopers. Emiel De Wulf, de gistpiet uit Nevele bijvoorbeeld, nam geregeld hele resem kloefen mee om ze thuis in zijn winkel in Nevele door te verkopen. In Poeke zelf was Honorés beste doorverkoper Polidoor Coene, herbergbaas van café “Den Duine” aan de Artemeersmolen. Ook in de winkels van Juul Van Braembussche en van Maurice Verleysen verkocht men kloefen van Honoré Galle.

Een andere zelfstandige klompenmaker in Poeke was Triphon Strobbe, die met Honoré Galles zuster Stina getrouwd was en in de Knokstraat woonde.

Mensen die op de grens Ruisselede-Poeke woonden, kochten hun klompen bij Octaaf Knockaert, juist over de Voordebeek, die ook zelf de klompen kapte en verkocht.

Al deze verschillende klompenmakers en klompenverkopers van Lotenhulle en Poeke waren wel concurrenten van elkaar maar ze kwamen meestal goed met elkaar overeen.

Vader Honoré en zoon Amedé Galle bij het vellen van een wilgetronk bij Gerard Hooft, Artemeersstraat 3 in Poeke.
(Foto Esthere Galle)

Guustje Coppens en Honoré Galle waren zelfs zeer goede vrienden. Vaak kochten ze samen uitgewaaide bomen uit het park van Poeke op, nadat het geonweerd of gestormd had. De klompenmakers kregen dan van de barones altijd de eerste keuze. Met hun boomezel zorgden ze ervoor dat de bomen gauw weggesleept werden.

Meestal kochten de klompenmakers echter hun bomen op bij boeren uit de omgeving die met de verkoop van hun oude populieren of wilgentronken nu en dan een extra cent verdienden. Het was de gewoonte dat de klompenmaker gratis klompen kapte voor de boer en in ruil de rest van de tronk mocht houden.

Bij de vervaardiging van klompen ontstonden er bergen afvalmateriaal. Die schavelingen verkocht Honoré Galle altijd aan meester Achiël Demeyere van Lotenhulle. Die gebruikte ze om er 's winters de kachels van de jongensschool mee aan te steken.

Het ambacht van kloefkapper was vaak inspannend want soms kwamen er veel bestellingen tegelijk binnen. Moeder overste van het klooster van Poeke, zuster Margriet, bestelde op geregelde tijdstippen een kleine honderd paar kloefen voor de pensionaires. Dan moest Honoré hard doorwerken. Hij heeft eens dertien paar kloefen op een dag gemaakt. Dat was zijn record.

De kloefkappers die zelf hun klompen kaptten, maakten de klompen rechtstreeks naar de voet van de klant. Abnormale maten waren dus nooit een probleem. De klompenmaker kapte en schaafde zolang tot de klomp paste als gegoten.

Het menselijk contact tussen klompenmaker en klant was uiteraard intens. De werkplaats van een klompenmaker was meestal een sociale ontmoetingsplaats bij uitstek. Niet zelden waren de klompenmakers levensgenieters en filosofen die hun klanten op een gezellige manier aan zich bonden.

Honoré Galle zong altijd terwijl hij aan het werk was. Zijn lijflied was: "*Door mijn woning speelt een zonnig licht*".

Eén van zijn filosofische uitspraken was: "*Enen die niet en wil en enen die niet en kan, dat zijn twee gelijke!*".

Besluit

Al de oudere mensen van Lotenhulle en Poeke die ik ondervroeg in verband met klompen waren - achteraf gezien - zeer tevreden over hun houten schoenen. Ze denken allen met een soort tedere sympathie terug aan deze

- Op mijn kleeven -

$\text{♩} = 126.$ *Leb og* 4/6

Toon ik klein was en naar school ging, draag ik een paar zwarte kleeven.

't Gimpitaar mede blijge kind naar de school, mal als de wind

Ruw de meester mijte straffen, ja dan moet ik zonder klaffen

om mijn straffe uit te bee-ten in de rook staan op mijn klee-fen

Tekst gezonden door Antoinette de Meyer en op muziek getoonzet
door Mia Vanneste van „De Rozelaar” Oostrozebeke

houten vrienden van hun jeugd. Eigenlijk vonden ze klompen gemakkelijke metgezellen: je stapte erin en eruit zonder veel moeite. Ze brachten je met droge voeten door alle weer en langs elke weg. De belangrijkste nadelen waren het “*knoeselen*” en het feit dat verstokte kloefdragers met de jaren een hoge wreef kregen.

Ik wil deze klompenmakersgeschiedenis van Lotenhulle en Poeke besluiten met het lijflied van oud-hoofdonderwijzer meester Achiel De Meyer van Lotenhulle. Ontelbare keren heeft hij de kloef verheerlijkt, zowel op school voor zijn leerlingen als in de herberg voor zijn vele vrienden. Zijn dochter juffrouw Antoinette kent nog de tekst en de melodie van buiten.

Dit lied laat een hechte vriendschapsband vermoeden tussen de kloef en zijn drager:

Op mijn kloefen.

Toen ik klein was en naar school ging,
droeg ik een paar zwarte kloefen.
‘k Ging daarmee blijgezind
naar school, snel als de wind.
Kwam de meester mij te straffen,
ja, dan moest ik zonder blaffen
om mijn straffe uit te boeten
in de hoek staan op mijn kloefen.

Op mijn kloefen ga ik dansen
en ik drink nen borrel “Fransen”.
‘k Draai mij dan eens zwierig rond
op mijn kloefen, ‘t is gezond.
Ik kan dansen, ik kan zwieren
‘s avonds laat, met goede manieren.
Iedereen mag mij ontmoeten:
ik dans altijd op mijn kloefen.

Op mijn kloefen ga ik vrijen.
Ja, dat zal mijn hart verblijven
want mijn allerliefste Griet
ziet naar mijn kloefen niet.
Ziet alleen maar mijn goed harte,
vrij van kommer, vrij van smarte.

Iedereen mag mij ontmoeten:
ik vrij altijd op mijn kloefen.

Op mijn kloefen ga ik trouwen,
op mijn kloefen bruiloft houwen.
'k Heb toch anders niet gekend,
op mijn kloefen, 'k ben 't gewend.
Komt een kleintje te verschijnen,
zullen wij ons toch verblijven,
't zij een jongen of een meisje.
Zal ik hem dan wiegen moeten:
'k zal hem wiegen op mijn kloefen.

Op mijn kloefen ga ik sterven
niemand zal mijn kloefen erven,
want die zullen mede gaan
om voor Sinte Pieter te staan.
Hij zal dan niet moeten vragen
wat ik vroeger heb gedragen.
'k Zal dan ook niet moeten boeten:
'k ga naar den hemel op mijn kloefen.

Met dank aan: Julien Coppens, Esthère Galle, Maria Christiaens, Albert Taghon, Roger Sergeant, Leon en Aubin Boone, Emma en Maria Verstraete, Kamiel Van Parijs en Martha Van Loocke, Yvonne en Antoinette Demeyer, Machtel Lossy, Jordana Beert en Marcel Blancke.

Arnold STROBBE, Lotenhulle

RENTEN, TOEBEHORENDE AAN DE ARMENDIS TE HANSBEKE, ANNO 1624-1629

De armenzorg was vanouds een parochiale aangelegenheid. Ze behoorde tot de bekommernissen van de Kerk. Dit liefdadigheidswerk werd beheerd door de *H.Geestafel* of de *armendis*, een kerkelijke instelling onder toezicht van het burgerlijk bestuur.

In de Middeleeuwen werd een derde deel van de tienden, die ingesteld waren ten profijte van de kerk, aan de armen van de parochie besteed terwijl de overige derden respectievelijk tot het onderhoud van het kerkgebouw en tot het levensonderhoud van de parochiepriester dienden. In de loop der tijden hebben wereldlijke heren zich het tiendrecht toegeëigend. Toen de landheren later tot restitutie overgingen kwamen de tienden grotendeels ten goede aan abdijen en kapittels.

De armenkamer, die niet (meer) over tienden kon beschikken, moest naar andere inkomsten uitzien, die zij meestal verwierf door de milddadigheid van (grote) weldoeners of de vrijgevigheid van de parochianen. Deze inkomsten waren ondermeer: opbrengsten van onroerend goed, dat aan de armendis geschonken was, cijnsrechten, interesten van bezette of onbezette renten, omhalingen en occasioneel inkomen bv. door verkoop van kaprijpe bomen staande op het armengoed.

In het parochiaal kerkarchief van Hansbeke berust een kerkelijk renteboekje met een overzicht van de renten en cijnzen, toekomende aan de kerk, de armendis en de Onze-Lieve-Vrouwgilde, die door Pieter Rootsaert, koster, in de periode 1624-29 geïnd werden (1). Ingevolge zijn overlijden op 10 oktober 1631 werd de afrekening door de weduwe Jan Rootsaert, zijn moeder, op 28 juli 1632 aan Frans Diericx pastoor, Jan Van Hulle burgemeester en Gherolf Standaert schepen van de heerlijkheid van Hansbeke voorgelegd.

Volgens deze vereffening bezat de armenkamer 101 renten en cijnzen, bezet op 30 behuise (hof)steden, 3 oude steden, 55 percelen land, 9 meersen en 4 bossen. De grootste 5 renten niet in aanmerking nemend, varieerden de overige renten van 1 denier minimum tot 2 ponden parisis maximum, met een gemiddelde van 2 schellingen 6 deniers parisis. Het totale bedrag van de renten beliep jaarlijks 39 ponden parisis, 17 schellingen 2 deniers en 1 obool (2). Een 15-tal renten konden, om één of andere reden, niet geïnd worden hetgeen een verlies van circa 10% betekende.

Het renteboekje bevat een schat aan genealogische en heemkundige gegevens ondermeer de namen van vele renteplichtigen, pachters of eigenaars, aangelanden en talrijke toponiemen.

Aansluitend op de bewaard gebleven doop-, huwelijk- en overlijdensregisters van Hansbeke, die pas aanvangen in 1624 met de aanstelling van Frans Diericx tot pastoor, kan de genealoog aan de hand van zovele persoonsnamen uit een voorafgaande periode wellicht de brug slaan naar de 16de-eeuwse generaties.

De toponiemen kunnen, aan de hand van de gegeven bijzonderheden, door de heemkundige wellicht nauwkeurig in het landschap gesitueerd worden en aldus bijdragen tot de studie van de landname en de vroegere bewoning te Hansbeke.

Transcript (de items werden door ons doorlopend genummerd)

Dit naervolghende sijn de pennynge ende cheynsrenten competeerende den armen deser prochie die den doender deser overgeeft inder formen ende manieren alsvooren.

- 1. Item inden eersten ontfaen van Joos Willems causa uxoris op de stede te velde daer nu wondt Pieter Willems, gelt tsiaers ii s vi d parsys ende maer ontfaen ses deniers parsys tsiaers mitgaeders de twee schellingen pars jaerlicx geint wordt met noch andere achthien schellingen parsys bij den armmeester*
- 2. Ontfaen van Gheert Standaert causa uxoris van sijn landt in vronins ackere ter ii d p tsiaers*
- 3. Ontfaen van Gheert Lamme pachter van Gillis Van Kerrebrouck fs Willems van renten ter iii s p tsiaers gaende vuyt een stick landts liggende achter den huuse van Jan De Deckere*
- 4. Ontfaen van Willem Van Kerrebrouck fs Lievens viii d p tsiaers gaende vuyt sijn stede daer hij nu wondt liggende daerment noempt thove*
- 5. Ontfaen van Pieter Van Damme gelt jaerlicx iiii s ii d p van twee hondert XL roeden meersch liggende opden oostdonck*
- 6. Ontfaen van Christoffels Rootsart betaelende over de weduwe ende hoirs Jan Vanderhaeghen nu bij coope Lieven De Munck tot Ghendt van seker partij broeck acht deniers parsys tsiaers*
- 7. Ontfaen van Jan Martens bij coope van Daniel Van Speybroeck met consorten, gelt jaerlicx xiii d p gaende vuyt een stick landts genaempt den eystackter west dhoirs van Exaerde*

8. *Ontfaen van Jan Ghijsels bij coope van Seger Van Oost, gelt tsaers v s p van tlandt daer daude fort plocht op te staene noort vande dreve van mijn heere Dierkens noort ende west sheerenstraete*
9. *Ontfaen van Andries De Witte pachtere van mr Pieter Van Waesberghe met consorten van drij deelen int goet te eyste xi d p tsaers*
10. *Ontfaen van Joos Demeyere pachter van joncker Joos de Pouvere over tvierendeel int goet t' eyste jaerlicx iiii d p*
11. *Ontfaen van Gheert Van Renterghem fs Frans bij coope van Pieter Van Damme, gelt jaerlicx twee schellingen ii d p gaende vuyt landt achter Plasschaerts hofstede t' hamme*
12. *Ontfaen van Laureyns De Rave pachter betaelende over mr Baudewijn Boele, gelt tsaers ii s pars van twee hondert roeden mersch geleghen bachten haeghen hoofdende op het oostvelt noort op de caelene*
13. *Ontfaen vanden selven Rave betaelende over de voors Boele, gelt noch over een ander partije meersch jaerlicx xii d p oock geleghen bachten haeghen ende is groot gelick twee hondert roeden*
14. *Ontfaen vanden selven Rave betaelende over den voorschreven Boele, gelt jaerlicx iiii d p over IIe roeden landts ant oostvelt nevens den haeghen aenden wech*
15. *Ontfaen vande weduwe Gheert Van Kerrebrouck over Adam Standaert causa uxoris, gelt jaerlicx x d p vuyt een partije meersch haer begift ten testament van een Willem Van Landuyt fs Jans*
16. *Ontfaen van Laureyns De Rave pachter over mr Joos Coddens causa uxoris jaerlicx v s p vuyt een partije landts groot IIIe roeden ligghende op tbroeckelken*
17. *Item de kercke van Hansbeke gelt jaerlicx anden armen xiiii d p ob poict vuyt haer lant de selve kercke competerende*
18. *Ontfaen van Cristiaen Bruneel gelt jaerlicx vi d ob p van renten gaende vuyt sijn bosselken in vroumes broeck*
19. *Ontfaen van Joos Willems als pachtere van weduwe Joos Van Overwaele gelt jaerlicx i d ob poict p gaende vuyt een bosselken in vroumins acker*
20. *Ontfaen vande weduwe Anthonis Segaert gelt jaerlicx seven schellingen viii d p van renten gaende vuyt sijn stede eertijts Joorys De Ruyck*
21. *Item de weduwe Jan Hillandt over de weduwe Jan Garesmet geldende jaerlicx twee deniers ob pars op een bilck landts oost ende suyt de stede ten daele, geenen grondt te vinden dus memorie*
22. *Ontfaen van Gillis Van Vinck bij coope vande hoirs Gherlof Bruneel, gelt jaerlicx twee deniers parsys van een gemet landts in vromins ackere*

23. *Ontfaen vande weduwe Jan Hillandt ofte Joos Lievens te Ghendt op sijn stede dwers over selfs Jan Hillandt stede ten daele commende van Jan Garesmet ten iiiii s p tsiaers*
24. *Ontfaen van Pieter Van Damme vii s p ende van Laureyns De Rave bij coope van Avesoete Schrijvers iii s p compt tsaemen x s pars gaende vuyt een bosch bij schuervelt*
25. *Ontfaen van Jan Van Hulle d' aude als pachtere betaelende over de weduwe Matthijs Van Daele gelt ii s p tsiaers vuyt een haude stede genaempt magte lochtinck*
26. *Ontfaen van Lieven Van Ooteghem als pachtere van Pieter Van Daele fs Berthelmeus van renten ter v s p tsiaers gaende vuyt een stick landts voor Philips Vander donckts genaempt de swijnhaeghe*
27. *Ontfaen van Daniel Stevins ontfanger vande rapport gelde inden raet van Vlaenderen over joncker Jacques van Sillebecke geseyt Taccoen op poelmans bilck tsiaers xii d p*
28. *Ontfaen van Jan Van Hulle d' oude betaelende over de weduwe Matthijs Van Daele ende Franchois Van Wassenhove dander helft op den grooten bulck anden rooden cauter tsiaers iiiii d p*
29. *Ontfaen van Jan Rootsaert fs Pieters besedt op sijn stede liggende suyt achter de priesteraiige sheeren straete oost, gelt tsiaers ii s p*
30. *Ontfaen van Willem Van Kerrebrouck fs Lievens op sijn stede thove daer hij wondt ten xiii d p tsiaers*
31. *Ontfaen van Joos Vande Putte tevooren Marten Van Eyste van renten gaende vuyt een partije maymersch tusschen caelen ten xii d p tsiaers*
32. *Ontfaen van Joos Sutterman van renten gaende vuyt sijn hofstede daer hij nu wondt ten v s iiiii d ob p tsiaers*
33. *Ontfaen van Jacques Van Vinct fs Jans pachter betaelende over de weduwe ende hoirs mr Jan Couck ten iiiii dp tsiaers gaende vuyt haerlieder landt inde catschoot*
34. *Ontfaen van Gillis Van Hove van renten ten ii d ob p tsiaers gaende vuyt een partije landts ende meersch genaempt den hilstil*
35. *Ontfaen van Willem Maes betaelende over de kercke van Bellem ten vii d ob p tsiaers van renten gaende vut der selver kercken landt inde catschoot*
36. *Ontfaen vanden selven Willem Maes als den cheyns anveert hebbende van Jan Symoens van renten gaende vuyt den kercken hofstede ten xv d p tsiaers*
37. *Ontfaen van dhuysvrauwe Clays Lenaert ten iiiii d ob p tsiaers gaende vut een stuxken landt achter haer schuere opde suytsijde sijnder stede te kippendonck*

38. *Dhoirs Jan Van Pamele opde oostijne tsaers ii dp welck article den doender deser alsnoch niet en can vinden dus hier memorie*
39. *Ontfaen van Joos Demeyere pachtere van joncker Jan Beths bij coope van Gillis Van Kerrebrouck fs Lievens op een stick landts bijde potstaeke an twaeterladt tsaers in twee items xi d p*
40. *Ontfaen van Pieter Van Vincet pachtere betaelende over Jacques Van Vincet tot Ghendt gelt jaerlicx xxi d p van renten gaende vuyt een partije landts genaempt schaepdresch*
41. *Ontfaen van Lieven Vanden Bossche pachtere betaelende over Marten Van Deynse tot Ghendt besedt opde langhe meersch in ledonck tsaers viii d p*
42. *Ontfaen van Jan De Brabanter op de langhe meersch in ledonck tsaers vi d p*
43. *Ontfaen van Pieter Van Daele fs Mauwerys besedt op sijn behuysde hofstede te kippendonck, eertijds Jan Van Laecke suyt, dhoirs Gherlof Vanden Berghe noorts, tsaers vi s p*
44. *Ontfaen van Soetken Braets opde hofstede te reybrouck, Daniel Witte-wrongele west, de reybrouck linde suyt, gelt tsaers te rente iii s iiiii d p*
45. *Ontfaen van Jan Van Vincet fs Daniels betaelende over dhoirs Gillis N van renten gaende vuyt haerlieder behuysde hofstede te reybroeck, noort Gherlof Manoudt tsaers ii s vi d p*
46. *Ontfaen van Soetken Braets van renten gaende vut een stick landts genaempt wautersbilck, gelt tsaers v s p*
47. *Ontfaen van Guillame Steyart betaelende over Christoffels Vanderhaeghen tot Ghendt van renten gaende vuyt een stede eertijts Jan De Croock te reybrouck, noort Jan De Brabanter, gelt tsaers drij schellingen parsys*
48. *Ontfaen vanden voorschreven Steyaert betaelende over de voorseyde Vanderhaeghen van ii d p parsys besedt op de selve*
49. *Item joncker Jacques van Zillebecke geseyt Taccoen gelt jaerlicx te rente iiiii s vi d p besedt opde widau baerme bachten hamme*
50. *Ontfaen van Gillis Van Hove die gelt xiii d p ende de twee kinderen van Pieter Everaert gelden xi d p mae-ckende tsamen ii s p gaende vuyt haerlieder hofstede ten daele*
51. *Item dhoirs Pieter Ryckquaert besedt op twee hondert roeden meersch tusschen caelen, gelt jaerlicx vii d p, verdonckelt memorie*
52. *Ontfaen vande weduwe Jacques Bayens van renten van hondert roeden ernelick pacht, geleghen suyt thansbeke bij der kercke, genaempt de clemputten, gelt tsaers v s p*

53. *Ontfaen van Pieter Van Maldeghem ende Jacques Landuyt op twee hondert roeden cauter hendende op den hollemeersch ende twalle straetgen op den nieuwen thuyn, gelt tsiaers iiii s p*
54. *Ontfaen van Gheert Vander Straeten fs Jans op sijn landt hofdende op de hollemeersch neffens de kinders van Gillis Van Landuyt, gelt tsiaers twee schellingen p*
55. *Ontfaen van Jan Van Wassenhove over de prioor van tclooster van Drongen op een stick landts genaempt verbeelen bunder ofte haecxken bilcxken, gelt jaerlicx in twee items ten xii d p tsiaers*
56. *Ontfaen van Anthonis Hau betaelende over dhoirs Pieter Demeyere op sijn stede thamme, tsiaers twee schellingen pars*
57. *Ontfaen van Elias De Brabanter op sijn stede thamme, gelt jaerlicx xii deniers*
58. *Ontfaen vanden selven Elias De Brabanter besedt op de stede daer hij Elias wondt, tsiaers vi d p*
59. *Ontfaen van Arendt Dobbelaere te vooren Arendt Fiers, gelt tsiaers xii deniers pars besedt opden oostdonck*
60. *Ontfaen van Daniel Wittewrongele op sijn hofstede te reybroeck, gelt tsiaers ix d p*
61. *Ontfaen van Baudewijn Van Hulle fs Jans op leyskens ackere, gelt tsiaers vi deniers ob pars*
62. *Ontfaen van Pieter Van Laecke betaelende over dhoirs Gheert Van Hecke op haerlieder stede te kippendonck, gelt tsiaers xv d p*
63. *Ontfaen van Laureyns De Rave bij coope van Jacques De Suttere op een bosch geheeten de bunderkens, gelt tsiaers iii d ob p*
64. *Ontfaen van Jacques van Vincx fs Michiels in huwelijck hebbende de weduwe van Pieter Van Maldeghem bij coope van Jan Hillandt, gelt vuyt een stick landt eertijts een hofstede te sande, jaerlicx xii s iii d p*
65. *Ontfaen van Lieven Vanden Bussche op sijn landt genaempt de swijnhaeghe ten ii s vi d p tsiaers*
66. *Ontfaen van Jan Manaudt betaelende over Gheert Van Renterghem fs Frans te vooren Pieter De Clercq, gelt jaerlicx vi d p gaende vuyt sijn stede daer den voorseyde Manoudt nu op wondt*
67. *Item dhoirs Gabriel Van Hulle over dhoirs Gillis Van Hulle op sijn landt boven de waeddaeghe, gelt jaerlicx xix d ob p, alsnoch niet connen vinden*
68. *Ontfaen van Jan Van Renterghem fs Willems op een stick landts gelegen te reybroeck genaempt mais stede achter de schuer vande hoirs Gillis Van Hulle, gelt tsiaers twee schellingen vi d p*

69. *Item Gillis Van Hulle op sijn landt op rooden acker, gelt tsiaers drij deniers pars ende geenens grondt te vinden*
70. *Ontfaen van Pieter Van Vincet over sijnder bruder Michiel Van Vincet op een gemet bij der stede, gelt jaerlicx xii d p*
71. *Ontfaen van Jan De Brabanter causa uxoris bij verdeele Jan Vander Straete te reybrouck op een oude stede Lieven Vanderhaeghen over Jan De Croock oost, dhoirs Willem Vande Walle west, tsiaers ii s p*
72. *Item de kinderen van Joorijs Demeyere gelden jaerlicx vuyt een partije genaempt den meyaert, tsiaers viii d p, geenens grondt te vindene*
73. *Item Pieter Weynandt ofte de gonne die sijn goet gedeelt hebben gelden jaerlicx vuyt een partije genaempt den hau op spenhaut tsiaers iii d i ob p ende alsvooren oock geen grondt te vindene*
74. *Ontfaen van Christoffels Rootsaert betaelende over dhoirs Jan Vanderhaeghen in sijn levene procureur in den Raet van Vlaenderen nu gecoocht bij Jan Van Wassenhove ende meer andere op den meyaert tsiaers vi d p*
75. *Item Jan Van Vincet fs Lievens over de weduwe Jan Van Vincet op hondert roeden landts te roode, gelt tsiaers vi d i ob p, geenens grondt te vindene*
76. *Item deselve op de eybinderen (drybunderen?) tsiaers xvi d p, verdonckert*
77. *Ontfaen van Lieven Vanden Bussche causa uxoris van twee hondert roeden landts bachten sijn stede te roode bij d'lindeken, tsiaers drij schellingen acht deniers pars*
78. *Ontfaen van Gheert Lamme betaelende over Gillis Van Kerrebrouck fs Willems over heer Jan Van Hulle op sijn landt in rooden ackere, tsiaers iii d ob parsys*
79. *Ontfaen vande weduwe Andries Van Eyste van haerlieder landt in rooden acker tsiaers xviii d p*
80. *Ontfaen van Joos Willems betaelende over mijn heere Van Varenwijck op vrominsbroeck ende op sijn leen ter helst tsiaers een denier poict parsys*
81. *Item dhoirs Gillis Van Hulle op sijn landt in rooden acker, gelt tsiaers een denier poict parisis, geenens grondt te vindene*
82. *Ontfaen van Gherlof Lamme over dhoirs Jan Van Hulle fs Gillis op tlandt in rooden acker, gelt tsiaers xi d p*
83. *Ontfaen van Elias De Brabanter over Jacob De Brabanter sijn vader op haerlieder landt geheeten de drij bunderen, gelden tsiaers vii d I ob p*
84. *Ontfaen van Gherlof De Brabanter over Daniel Van Renterghem van sijn landt geleghen in rooden acker nu toebehoorende sijn kinderen geprocureert bij Cathelijne Van Renterghem fia Daniels, tsiaers iii d p*

85. *Ontfaen vanden selven ter causen voorschreven vuyt haerlieder landt geleghen alsvooren, tsiaers iiii d ob p*
86. *Ontfaen van Joos Demeyere betaelende over joncker Jan Beths causa uxoris vuyt sijn stede ende landt inden doorenbusch, gelt tsiaers xii d p*
87. *Ontfaen van Lieven De Weerdts tsiaers iii s viii d p gaende vuyt een stede ten daele ande vierwechsche*
88. *Ontfaen vande huysvrauwe van Nicolaes Lenaert, weduwe van Gherlof Vande Berghe over haer kinderen, besedt op een bilcxken lant achter de schuere op de suytsijde van haerlieder stede te kippendonck, gelt tsiaers iiii d p*
89. *Item Carel Rijcquart tevooren Pieter Vande Walle bij coope over Gheraert Snoeck op een stede te Merendre daer Gherlof Baets gewondt heeft tsiaers vijf schellingen parsys*
90. *Ontfaen van Joos Vande Putte besedt op sijn behuysde hofstede geleghen te velde comme suyt ter straete, gelt jaerlicx vii s p*
91. *Ontfaen van Carles De Wispelaer te vooren dhoirs Jacob De Vey, gelt jaerlicx iiii s p op een stick landts bij de leye genaempt den huldonck*
92. *Item Mauwerijs Van Daele fs Matthijs op de stede te kippendonck ofte op tweehondert roeden int groote stick, gelt tsiaers x s p alsnoch niet recouwerelick als inde voorgaende rekeninge*
93. *Ontfaen vande huysvrauwe van Pieter Coppens besedt op tlandt in griecxacker nevens den biest, groot twee gemeten, tsiaers vi s p*
94. *Ontfaen van Gherlof Van Nevele over Willem Van Renterghem op eenen bilck genaempt schoondonc, tsiaers v s p*
95. *Ontfaen van Lieven De Weerdts over de weduwe Cornelis De Werdt sijn moeder, daer te vooren Roelant Mabelis op den hau, tsiaers viii d ob p*
96. *Item Frans Van Moerbecke gelt eene losrente van x s grooten tsiaers vuyt een stede nu winnende landt van Jan Elias Van Spenvoorde, vallende telcken XIIIten january in elck jaer ende wordt jaerlicx geint bij den kerckmeestere dus hier memorie*
97. *Ontfaen van Laureyns De Rave van een erfvelicke rente van xx s groote tsiaers gaende vuyt stede thamme daer nu op wondt Anthonis Lybaert vallende telcken baemesse in elck jaer*
98. *Item Jan Van Vincfs Lievens een cheynsrente van twee pont parsys vuyt sijn stede daer hij wondt ende wordt jaerlicx geint bijden kerckmeester dus hier memorie*
99. *Item Jan De Brabantere gelt eene losrente van x s grooten tsiaers den pennynck XVIe op sijn stede ende lant conforme de briefven danof sijnde ende wordt jaerlicx geint bijden kerckmeestere dus hier memorie*

100. *Item dhoirs Jacob Praet gelden een ervedicke rente van vier schellynghen grooten tsiaers vallende telcken St Jansmesse, besedt op de selve stede ende grondt vande selve hoirs tot Bellem ande leye die hij Jacob gecocht heeft gaende vutten voeserie van Thomaes Vande Velde wesende de twee deelen vande rente van ses schellyghen groote tsiaers die hij Thomaes gelt vande langesticken verachter tzedert tjaer XV^c elfve conforme de voorgaende rekenynge ende alsnu niet recouvenerelick dus hier memorie*

101. *Ontfaen van Joos Denijs ter saliger als pachtere van mijn heere Santecrois over dandere twee schellynghen grooten tsiaers hiervooren staende gaende vuyt langhe stick*

Index van persoonsnamen

Het getal achter de persoonsnamen verwijst naar de items van het transcript.

Bayens Jacques (wed) 52	De Sutter Jacques 63
Bellem (kerk) 35	De Vey Jacob (hoirs) 91
Beths Jan 39, 86	De Weerdts Cornelis (wed) 95
Boele Baudewijn 12, 13, 14	De Weerdts Lieven 87
Braets Soetken 44, 46	De Weerdts Lieven fs Cornelis 95
Bruneel Christiaan 18	De Wispelaer Carles 91
Bruneel Gherlof (hoirs) 22	De Witte Adriaen 9
	Dierkens 8
Coddens Joos 16	Dobbelaere Arendt 59
Coppens Pieter (hsvr) 93	Drongen (prelaat) 55
Couck Jan (wed, hoirs) 33	
	Everaert Pieter (kdrs) 50
(De) Baets Gherlof 89	
De Brabanter Elias 57, 58	Fiers Arendt 59
De Brabanter Elias fs Jacob 83	
De Brabanter Gherlof 84, 85	Garesmet Jan 23
De Brabanter Jacob 83	Garesmet Jan (wed) 21
De Brabanter Jan 42, 47, 71, 99	Ghijssels Jan 8
De Clercq Pieter 66	
De Croock Jan 47, 71	Hansbeke (kerk) 17
De Deckere Jan 3	Hau Anthonis 56
De Meyer Joorys (kdrs) 72	Hillan(d)t Jan 23, 64
De Meyer Joos 10, 39, 86	Hillan(d)t Jan (wed, hoirs) 21, 23, 24
De Meyer Pieter (hoirs) 56	
De Muijnck Lieven 6	Lamme Gheert 3, 78, 82
Denijs Joos 101	Lenaert Nicolaes (hsvr) 37, 88
De Povere Joos 10	Lievens Joos 23
De Rave Laureyns 12, 13, 14, 16, 24, 63, 97	Lybaert Anthonis 97
De Ruyck Joorys 20	

Mabelis Roelant 95
Maes Willem 35, 36
Manoudt Gherlof 45
Manoudt Jan 66
Martens Jan 7

Plasschaert 11
Praet Jacob (hoirs) 100

Rootsaert Christoffel 6, 74
Rootsaert Jan fs Pieter 29
Rycquart Carel 89
Rycquart Pieter (hoirs) 51

Santecrois 101
Schrijvers Avesoete 24
Segaert Anthonis (wed) 20
Snoeck Gheraert 89
Standaert Adam 15
Standaert Gheert 2
Stevens Daniel 27
Steyaert Guillame 47, 48
Sutterman Joos 32
Symoens Jan 36

Van Daele Matthijs (wed, hoirs) 25, 28
Van Daele Mauwerijn fs Matthijs 92
Van Daele Pieter fs Bertholomeus 26
Van Daele Pieter fs Mauwerijn 43
Van Damme Pieter 5, 11, 24
Vanden Berghe Gherlof (wed, hoirs) 43, 88
Vandenbussche Lieven 41, 65, 77
Vandeputte Joos 31, 90
Vanderdonckt Philip 26
Vanderhaeghen Christoffel 47, 48
Vanderhaeghen Jan (wed, hoirs) 6, 74
Vanderhaeghen Lieven 71
Vanderstraeten Gheert fs Jan 54
Vanderstraeten Jan 71
Vandevelde Thomaes 100
Vandewalle Pieter 89
Vandewalle Willem (hoirs) 71
Van Deynse Marten 41
Van Exaerde (hoirs) 7
Van Eyste Andries (wed) 79

Van Eyste Marten 31
Van Hecke Geert (hoirs) 62
Van Hove Gillis 34, 50
Van Hulle Baudewijn fs Jan 61
Van Hulle Gabriel (hoirs) 67
Van Hulle Gillis 69
Van Hulle Gillis (kdrs) 67, 68, 81
Van Hulle Jan 78
Van Hulle Jan d'aude 25, 28
Van Hulle Jan fs Gillis (hoirs) 82
Van Kerrebrouck Gheert (wed) 15
Van Kerrebrouck Gillis fs Lieven 39
Van Kerrebrouck Gillis fs Willem 3, 78
Van Kerrebrouck Willem fs Lieven 4, 30
Van Laecke Jan 43
Van Laecke Pieter 62
Van Landuyt Gillis (kdrs) 54
Van Landuyt Jacques 53
Van Landuyt Willem fs Jan 15
Van Maldeghem Pieter 53
Van Maldeghem Pieter (wed) 64
Van Moerbeke Frans 96
Van Nevele Gherlof 94
Van Oost Seger 8
Van Ooteghem Lieven 26
Van Overwaele Joos (wed) 19
Van Pamele Jan (hoirs) 38
Van Renterghem Cathelijne fs Daniel 84
Van Renterghem Daniel 84, 85
Van Renterghem Gheraert fs Frans 11, 66
Van Renterghem Jan fs Willem 68
Van Renterghem Willem 94
Van Spenvoorde Jan Elias 96
Van Speybrouck Daniel 7
Van Varenewijck 80
Van Vinck Gillis 22
Van Vinct Jacques fs Jan 33
Van Vinct Jacques fs Michiel 64
Van Vinct Jacques 40
Van Vinct Jan fs Daniel 45
Van Vinct Jan fs Lieven 75, 76, 98
Van Vinct Jan (wed) 75
Van Vinct Michiel 70
Van Vinct Pieter 40, 70
Van Waesberghe Pieter 9

Van Wassenhove Frans 28
Van Wassenhove Jan 55, 74
Van Zillebeke Jacques geseyt Taccoen
(hoirs) 27, 49

Weynandt Pieter (hoirs) 73
Willems Joos 1, 19, 80
Willems Pieter 1
Wittewrongel Daniel 44, 60

Index van de toponiemen

De vermelde plaatsnamen worden onder enkele kenmerkende trefwoorden alfabetisch gegroepeerd. Het getal verwijst naar de items van het transcript.

akker

eystack 7
griecxacker 93
leyskensacker 61
rooden acker 69, 78, 79, 81, 82, 84
vrominsacker 2, 19, 21, 22

bos

doorenbosch 86

broek

tbroeckelken 16
vromins broeck 18, 80

bulck

grooten bulck 28
haecxken bilcxken 55
poelmans bilck 27
wautersbilck 46

diverse

biest 93
catschoot 33, 35
hau 73, 95
hilstil 34
meyaert 72, 74
oostijne 38
potstaecke 39
spenhaut 73
nieuwenthuy 53
waeddaeghe 67
widau baerme 49

donck

huldonck 91
ledonck 41, 42
oostdonck 5, 59
schoondonck 94

dreef

dreve van mijnheer Dierkens 8

dries

schaepdriesch 40

gebouw

aude fort 8
priesteraige 29

goed

goet t'eyste 9, 10
leen ter helst 80

grootte

drij bunderen 76, 83
bunderken 63
verbeelen bunder 55

haag

bachten haeghen 12, 13
nevens den haeghen 14
swijnhaeghe 26, 65

kouter

rooden cauter 28

linde

reybroecklinde 44
lindeken te roode 77

meers

hollemeersch 53, 54
lange meersch 41, 42

put

clemputten 52

stede

stede ten daele 21
jan hillandt stede 23
kercken hofstede 36
magte lochtinkstede 25
maisstede 68
plasschaerts hofstede 11

straat

sheerenstraete 8, 29
veltstraete 90
vierwechsche 87
wallestraetje 53
wech 14

stuk

grootte stick 92
lange stick 100, 101

veld

oostvelt 12, 14
schuervelt 24

water

caelene 12
leye 91, 100
waeterladt 39

wijk

tot bellem 100
ten daele 23, 50, 87
tot gent 6, 23, 40, 41, 47
thamme 11, 49, 56, 57, 97
thove 4, 30
bij der kercke 52
te kippendonck 37, 43, 62, 88, 92
te merendre 89
te reybroeck 44, 45, 47, 60, 68, 71
te roode 75, 77
te sande 64
te velde 1, 90
tussen caelen 31, 51

Albert MARTENS, Gent

Noten

- (1) A.MARTENS, *Kerkelijke renten en renteplichtigen te Hansbeke, anno 1624-29*, in *Vlaamse Stam*, jg. 29 (1993), nr. 1, blz. 33-45.
- (2) 1 pond parisis = 20 schellingen
1 schelling = 12 deniers
1 obool = 1/2 denier
1 poit = 1/2 obool

VIJFTIG JAAR GELEDEN: DE OORLOGSGEBEURTENISSEN VAN ROBERT CODDENS UIT NEVELE

Korte levensschets van Robert Coddens

Op de wijk Veldeken 42 woonde het landbouwersgezin Eduard Coddens en Marie Dossche. Ze hadden vijf kinderen van wie Robert de vierde was. Hij werd te Nevele geboren op 11 december 1920 en zou, zoals zijn vader, ook landbouwer worden.

Als kleine jongen liep hij school bij de Zusters van St.-Vincentius-a-Paulo te Nevele waar hij op de banken zat bij zuster Silla, Lucila en Granata. In de gemeenteschool maakte hij kennis met de onderwijzers Ruyffelaert, Reel en met hoofdonderwijzer Kamiel Lootens.

Na de oorlog ontmoette hij Angela Hebbrecht, dochter van Emiel Hebbrecht en Leontine Willaert, geboren op 6 juni 1923. De verloofden huwden te Lovendegem op 28 augustus 1945 en hebben een dochter. Nu genieten ze van hun pensioen te Nevele in de IJsbeerlaan 27.

Robert Coddens als soldaat

Normaal zou Robert behoren tot de militieklas 1940. Hij deed zijn dienst een jaar vroeger opdat zijn jongere broer eveneens een jaar vroeger soldaat zou kunnen zijn zodat deze de bakkersstiel zou kunnen aanleren. Zo kwam Robert in de lichte 1939. Hij werd op 3 januari 1939 ingelijfd bij het 2e Linierement, 3e Bataljon, 12e Compagnie en was gelegerd in de St.-Pieterskazerne te Gent. Als stamnummer kreeg hij nr. 102-94468.

De 12e Compagnie was bewapend met zware mitrailleurs. Twee van die schiettuigen waren opgesteld op een rijdende munitiewagen, "*caisson*" genoemd, getrokken door twee paarden. De mannen van de paarden recruteerde men gewoonlijk uit landbouwersgezinnen. Zo werd Robert *caissonvoerman* en had tot taak de mitrailleurs te vervoeren en ze te voorzien van de nodige munitie.

Gedurende de herfst trok het 2e Linierement naar zijn kantonnement te velde. Hun kwartier zou het koetshuis zijn bij het kasteel van Schilde, gelegen voor het Albertkanaal.

Robert Coddens als krijgsgevangene.
Fragment uit een groepsfoto.
(Foto verzameling Robert Coddens)

Gedurende de zeer strenge winter 1939-1940 hadden de soldaten het zo koud dat ze hun paarden in het koetshuis stalden om zich met de dierenwarmte wat te verwarmen.

Met het dagelijks “aantreden”, de paarden verzorgen en het heen en weer rijden met de munitiewagens naar de mitrailleursposten, werden de dagen gevuld en was de lente met de mooie maand mei in aantocht.

Begin van de oorlog

Het was 10 mei 1940. Rond 4 uur 's morgens kwam een officier het kwartier binnengelopen, roepende dat het oorlog was. De voermannen van de munitiewagens dienden vlug hun paarden in te spannen en achteruit te trekken om zich verdekt op te stellen in een met eikenbomen beplante dreef te Wijnegem. Daar diende men ter beschikking te zijn om snel de munitie naar de mitrailleurs te brengen.

Het was rond 13-14 mei: een heel regiment Franse soldaten trok met veel moed en gelach noordwaarts, de Duitse invaller tegemoet. Ze hadden niet de minste schrik, deelden sigaretten uit, schonken wijn aan de Belgische soldaten en trokken verder naar Nederland. Maar... na een tweetal dagen waren ze er terug, volledig teneergeslagen en op de vlucht, vele vrienden gesneuveld of krijgsgevangen. Totaal overstuur en zonder materiaal of uitrusting vluchtten ze naar het zuiden.

Aan de veldkeuken vernamen we dat onze soldaten reeds Duitsers hadden gezien, maar ze hadden er niet op gevuurd omdat het ook maar mensen waren, maar toen de Duitse artillerie het kantonnement onder vuur nam kregen de soldaten spoedig een ander gedacht, ze zouden zich te weer stellen.

Niemand vermoedde dat de Duitse infanterie reeds zo dicht genaderd was. We zouden onmiddellijk met de paarden en de wagens achteruit trekken. Vooral we Wijnegem konden bereiken werd de brug over het Albertkanaal opgeblazen, we waren dus vastgelopen vóór het kanaal. Ten zuiden van Wijnegem had men met bootjes en planken een brugje of *passerelle* gebouwd om eventueel de ingesloten soldaten een kans te geven om naar eigen rangen terug te keren. Ik plaatste mijn paarden en mitrailleurwagen beneden aan de oever en trok zo, vóór mijn paarden gaande, alles over de wiebelende planken naar de andere oever. De overtocht duurde de hele nacht.

1299A

Ecrivez sur cette feuille distinctement, très lisiblement, exactement !

nom: CODDENS ..... prénom: ROBERT JOSEPH .....
 dates de naissance 11 DECEMBER 1920 NEVELE BELGIE .....
 (jour, mois, année, ville, pays)
 religion KATHOLIEK .....
 prénom du père: EDUARD ..... prénom de la mère: MARIE .....
 non jeune fille de la mère DOPPEL .....
 (pas de la femme)
 nationalité: FLAMING ..... descendance: ARIËR .....
 célibataire, marié, divorcé, veuf ONGEHUWD .....
 nombre des enfants mineurs .....
 adresse permanent VELDEKEN, 48, NEVELE .....
 occupation civile (métier) LAKENBOUWER .....
 études (école primaire, école primaire supérieure, université, académie) .....
 LAGERE GRAAD
 quelles langues parlez vous ? VLAAMSCH .....
 stature: 1,73 m ..... couleur des cheveux: ZWAR .....
 couleur des yeux ZWAR ..... yeux ROOD .....
 signes spéciaux: GEEN .....

grade militaire: SOLDAT activ (volontier) oui ou non RESERVIST .....
 de quelles armes faites vous partie? INFANTERIE .....
 (infanterie, cavallerie etc.)
 formation spéciale .....
MITRAILLEUR (VOERMAN)
 (chor de transport etc.)
 Regiment No TWERDE LINIE ..... Bataillon No DERDE ..... Compagnie No TWALEDE .....
 quand vous avez été fait prisonnier ? 24-5-40 .....
 ou vous avez été fait prisonnier ? URSEL .....
 somme d'argent ZESSENZESTIG FRANK .....
 (valets sont déposés séparément)
 .....
 objets précieux déposés au bureau: .....
 matricule: 102-9448 .....

Attention ! Argent ne pas déclaré sera confisqué !

66/6/4

Vragenlijst ingevuld door Robert Coddens in het
 doorgangskamp van Meppen-Lathen.
 (Verzameling Robert Coddens)

Wat verder kwamen we voor een kleine beek te staan, de Grote Schijn. Na het oversteken van de beek trokken we verder achteruit dwars door Wijnegem en Hemiksem naar de brug van Temse. Een paar uur na de overtocht van de Schelde werd ook deze brug opgeblazen. 's Nachts sliepen we op straat bij de paarden.

Het was te Temse dat ik de eerste Nevelaar ontmoette, namelijk Maurice De Pestel, de postman van Nevele. Het was toen 16-17 mei.

Daar maakten we ook kennis met de ellende van de vluchtelingen. Inwoners uit de Kempen volgden het aftrekkende Belgische leger, terwijl eerder gevluchte personen terug kwamen uit Vlaanderen omdat daar de miserie nog groter was dan in de Kempen. Het werd een echte warboel.

We trokken verder achteruit over Lokeren en zo naar Gent. Gedurende de terugtocht werden we verscheidene malen beschoten door Duitse vliegtuigen.

Te Gent aangekomen vroeg een sergeant-majoor of er iemand de kortste weg kende naar Hansbeke. Ik gaf me natuurlijk op, zeggende dat mijn geboortedorp Nevele maar enkele kilometer van Hansbeke lag.

Onze colonne trok van Gent over Drongen naar Merendree en zo naar Hansbeke, dwars door het dorp naar de Vaartstraat. Nabij de kanaalbrug namen we kwartier in de magazijnen van Jozef Martens die daar een handel had in veevoerders en stro. Ik kreeg toestemming om eens vlug een goeiedag te gaan zeggen aan mijn ouders op het Veldeken te Nevele. Thuis gekomen waren ons hof en huis vol met soldaten. Na mijn wedervaren verteld te hebben viel ik in een zetel naast de Leuvense stoof in een diepe slaap. Na enkele uren gerust te hebben ging ik terug naar Hansbeke. Bij mijn aankomst waren reeds alle paarden getuigd.

We moesten verder achteruit naar Ursel. Daar hadden we kwartier op de hoeve van landbouwer Verheije, de latere burgemeester van Ursel, die toen in de Rozestraat woonde.

We ontvingen het bevel streng op post te blijven en zelfs bij de munitiewagens en paarden te slapen. Die hadden we opgesteld aan de rand van de boomgaard naast de haag; langs de andere zijde van de haag was er een groot korenveld.

Het was gedurende de nacht van 26 op 27 mei dat er vanuit het korenveld op onze *caissons* werd geschoten. Het werd morgen, rond 5 uur, we hielden ons muisstil en hoorden hoe Duitse soldaten door het koren bewogen en voort-

B e s c h e i n i g u n g

Gemäß Vfg.OKW Az. 2 f 24.24 Kriegsgef.-II Nr.2667/39 vom 9.12.
 1939 wird dem Kr.Gef. *Coddens Robert*
 Erk.Nr. *12.991*..... bescheinigt, daß er gegen das Deutsche
 Reich Reichsmarkforderungen in Höhe von

..... RM ... Rpf aus Arbeitsverdienst

..... RM ... Rpf aus Wehrsold

4 RM 20

Rpf aus ~~nach der Verhaftung abge-~~
~~nommenen und hinterlegten Geld-~~
~~beträgen~~

hat. Diese Bescheinigung wird nur durch die Gruppe Verwaltung des
Stalag XVII B eingelöst.

..... 19. Feb. 1941 .....
 (Tagesstempel)

Gruppe Verwaltung Stalag XVII B

Freiberg
 Kriegsverwaltungsinspektor

De *Bescheinigung* van Robert Coddens opgemaakt op 19.2.1941 in Stalag XVII B.
 (Verzameling Robert Coddens)

slopen. Na enige tijd hoorden we hevig geweervuur, ze waren op Belgen gestoten die aanstonds het vuur openden. Voorzichtig gingen we eens zien langs de haag en zagen iets verder een kruisstraat waar Duitse soldaten heen en weer renden. We vermoedden dat we waren ingesloten. Plots kwam een Duitse motorrijder het hof opgereden en maande ons aan om ons over te geven. Tussen het geroep in bemerkten we niet dat een hele groep Duitsers ons reeds omsingeld had. We werden naar de kruisstraat gebracht en zagen daar een groep burgers, allen mannen, staan. Wij soldaten werden een twintigtal meter verder geplaatst. De Duitsers verwittigden ons, als de Belgische artillerie op het kruispunt vuurt, worden de burgers en soldaten gedood. Gelukkig gebeurde dit niet.

's Namiddags werden we in groep afgevoerd naar Eeklo waar we de nacht door konden brengen in het St.-Vincentiuscollege. Wegens het groot aantal Belgische soldaten moesten we rechtstaand slapen. We voelden toen nog niet de minste schrik omdat de Duitse begeleiders ons vertelden dat alle vlaamstalige soldaten spoedig naar huis zouden mogen gaan. We zouden enkel verder moeten om de beruchte *Entlassungsschein* te kunnen bekomen, waarna we vrij zouden zijn.

Zo werden we naar Sleidinge gevoerd voor het briefje, vandaar naar Evergem, uiteindelijk zouden we het briefje in Gent krijgen, aan de Dampoort, maar in werkelijkheid was het anders.

Soldaten die trachtten te vluchten werden zonder pardon beschoten door de bewakers. We werden bijzonder scherp in het oog gehouden. Zo trokken we te voet van Gent naar Lokeren en Stekene, dan over de grens naar Hulst en vervolgens naar Waalsoorden aan de Westerschelde in Nederland. Aan de kade lagen verscheidene Rijnaken. Over een wiegelende loopplank werden we in een Rijnak gedreven, zonder voedsel of drinken.

Het begon te regenen en ik spoedde me naar het ruim omdat het daar iets droger was. Toen viel ik in slaap, maar in het ruim waren zoveel soldaten; de ene lag dwars over de andere, ik werd wakker, had bijna geen adem of zuurstof meer, kroop recht en waggelde naar de trap die naar het dek leidde. Boven gekomen viel ik neer. Op dat ogenblik werd ik herkend door August De Wolf, schaapherder van Poesele. Deze had een brood en wat koffie bij zich die hij gekregen had van een Belgische vrouw.

Met wat brood en wat drinken bracht hij mij weer bij; zonder hem was ik daar zeker overleden. We voeren nu langs de Schelde naar het Hollands Diep waar enkele uren tevoren de Rijnak Rhenus 127 op 30 mei 1940 op een mijn liep

Een groepje krijgsgevangenen op de hoeve Dacböck in Ramsau.

Van links naar rechts:

André Nys, Albert Stockman (Evergem), landbouwer Ferdinand Dacböck, Jozef De Witte (Lokeren), Robert Coddens, Kamiel Bundervaert (Evergem), vooraan de koeier.

(Foto verzameling Robert Coddens)

en zonk. Vele Belgische krijgsgevangenen vonden er de dood. Onze aak pikte ook enkele drenkelingen op. De soldaten die een deken of overjas hadden werden verzocht die af te geven om de drenkelingen te kleden.

Het schip voer verder door de Waal en de Rijn, vier dagen lang, zonder enig voedsel of drank, om eindelijk aan te meren aan de kade van Emmerich, de eerste Duitse stad waar we ontscheepten. We hadden allen dorst en kregen van de begeleiders toestemming om aan de stadspomp water te drinken. Dat was niet naar de zin van een Duitse vrouw. Ze riep in het Duits *geen water voor die zwijnen*, de begeleiders bemoeiden er zich mee en we dronken het water uit onze handen.

Vervolgens ging het in colonne verder te voet. Ruim een uur stapten we in noordelijke richting. Eindelijk kwamen we aan een smalspoortreintje dat werd gebruikt voor het vervoer van turf. De treinlijn liep dwars door het veengebied, daar bekend als *Bourtanger Moor*, gelegen langs de Nederlands-Duitse grens. Na uren sporen werd halt gehouden aan het doorgangskamp Meppen-Lathen. In de daar opgezette tenten verbleven vele Franse gevangenen.

In het doorgangskamp

's Morgens opstaan tussen 4 en 5 uur, aantreden gevolgd door turnoefeningen, daarna ontving elke gevangene 1/3 liter slechte koffie. 's Middags werd een emmer op soep lijkende vloeistof binnengebracht, één emmer voor 30 man; het drinken ging erg moeilijk omdat we geen drinkgerief bezaten. Iemand had toch een sardineblikje kunnen bemachtigen, zo kon elk op zijn beurt een schepje "vloeistof" drinken. 's Avonds ontving elke soldaat 1/3 liter slechte koffie met 200 gr brood.

In het kamp Meppen-Lathen verbleef ik een tiental dagen. Reeds van bij de aankomst diende elke gevangene een naamblad in te vullen. Elk blad moest de naam en familienaam, de naam van de ouders, burgerlijke stand en de militaire gegevens bevatten. Bij het opstellen van dit blad bezat ik 66 fr. Ik werd gevangene nr. 12991.

Toen na een tiental dagen alles geregeld en opgetekend was werd ik samen met mijn kameraden op transport gezet. Wij werden in dierenwagens geperst; eens de wagon volgeladen werd de schuifdeur vergrendeld en vijftig soldaten zaten per wagon opgesloten. Het enige voedsel voor de reis bestond uit 200 gr brood zonder drinken.

Een groepje Belgische krijgsgevangenen op de hoeve Dacböck in Ramsau.

Van links naar rechts:

André Nys, landbouwer Ferdinand Dacböck, Jozef De Witte (Lokeren), Robert Coddens, knecht Franz Furtner,
Kamiel Bundervaert (Evergem), zittend de koeier en Albert Stockman (Evergem).

(Foto verzameling Robert Coddens)

De trein spoorde vier dagen en nachten door Duitsland richting Oostenrijk. Overdag kon men door de spleetvenstertjes van de dierenwagons soms de naam lezen van een station. Elke soldaat kwam eens voor de tralie staan om wat frisse lucht in te ademen.

Ik had als "reisgenoten" een groepje Brusselaars die zich als Vlaming hadden opgegeven. Onder elkaar spraken ze Frans, tegen de Vlamingen spraken ze een soort Nederlands. Gedurende de nacht namen ze de gemakkelijkste houding aan, lagen ruim op de wagonbodem, maar spoedig werd hen aan het verstand gebracht dat zij ook maar gewone gevangenen waren en dat de wagonbodem voor ieder gelijk was.

In het station Heinfeld werd halt gehouden, maar de gevangenen moesten in de wagons blijven. Een lange rustpauze viel mij te beurt in het station van Nürnberg. Iedereen moest de wagon verlaten. Een groep mannen gekleed in gestreepte broek en jas werden aan het werk gezet om de wagons te reinigen. Toen wist ik nog niet wat dit soort uniform betekende. Pas na de oorlog zou blijken dat het gevangenen waren uit een concentratiekamp uit de buurt. Tijdens de rustpauze ontving elke gevangene 1/3 liter slappe koffie. Vervolgens werd iedereen terug in de wagons gedreven en de tocht ging verder tot de eindbestemming Gneixendorf.

In Stalag XVII B

In het dorp Gneixendorf bij Krems aan de Donau lag Stalag XVII B. Stallag was de Duitse afkorting van *Stammlager*, dit betekende een basiskamp voor onderofficieren, korporaals en soldaten.

Het kamp herbergde ongeveer 3.000 Belgen. Het was verdeeld in verscheidene blokken afgezet met een omheining en beheerst door een kazerne, de koer of plein was eerder klein.

Mijn kameraden en ik sliepen in houten bakken, drie man boven elkaar, een soort stapelbed; de schoenen werden als hoofdkussen gebruikt.

De Vlamingen werden er afzonderlijk gehouden. De franstaligen verbleven in andere barakken. Er waren daar ook veel Poolse gevangenen die veel honger hadden en reeds ondervoed waren. In dit kamp ontmoette ik een Nevelaar, Maurice De Sloover en ook nog August De Wolf.

ENTLASSUNGSSCHEIN

BEWIJS VAN ONTSLAG — CERTIFICAT

Der belgische Kriegsgefangene 12.991 XVII B

Name: CODDENS Robert

ist auf Befehl des Oberkommandos der Wehrmacht in seine Heimat entlassen.

Wohnsitz (woonplaats, domicile): Veldste, 48, Brussel (P. B.)

Beruf (beroep, profession): Ackerbauer

Der Entlassene ist angewiesen, sich in seinem Wohnsitz sofort bei der Ortspolizeibehörde zurückzumelden, an seine Arbeitsstelle zurückzukehren, sich jeder feindseligen Handlung gegen Deutschland und die deutsche Wehrmacht zu enthalten und die noch in seinem Besitz befindlichen Bekleidungs- und Ausrüstungsstücke des belgischen Heeres sofort bei der Polizeibehörde seines Wohnsitzes abzugeben.

De ontslagene is aangewezen zich in zijn woonplaats onmiddellijk op het Politiebureau terug te melden, zijn werkplaats weer op te zoeken, zich iedere vijandelijke actie tegen Duitsland en de Duitse weermacht te onthouden en de in zijn bezit zijnde militaire kleding en stukken van uitrusting van het Belgische leger spoedig op het Politiebureau van zijn woonplaats in te leveren.

Le renvoyé est obligé de se présenter tout de suite auprès de la police de son domicile, de retourner à l'emplacement où il travaillait avant la guerre, de s'abstenir de toute action dirigée contre l'Allemagne et les autorités militaires et de rendre immédiatement auprès de la police de son domicile les vêtements et équipements militaires de l'armée belge encore en sa possession.

Stalag XVII B, den 22. Febr. 1941

Kommandantur Stalag
Oflag

Kommandant

De Entlassungsschein van Robert Coddens
opgemaakt op 19.2.1941 in Stalag XVII B.
(Verzameling Robert Coddens)

Na een vijftiental dagen vroeg men arbeiders voor fabriekswerk. Ik hield mij op de achtergrond. Toen men eindelijk arbeiders voor landarbeid opriep was ik er als de kippen bij om mij aan te geven. Wij kwamen met een groepje terecht bij landbouwer Ferdinand Dacböck, Fahrenbach 8 te Ramsau nabij Hainfeld.

Wij werden daar goed behandeld, de landbouwer zelf was een anti-nazi en christelijk. 's Morgens werd de groep naar het landbouwbedrijf gebracht, 's avonds ving de terugweg naar het kamp aan.

's Zondags moest er niet gewerkt worden, we konden naar de kerk gaan waar om 10.30 u een H.Mis opgedragen werd in de Sankt-Margarethenkirche, de patroonskerk van de stad. De pastoor sprak echter geen woord tegen de gevangenen, zo bang was hij dat de wacht hem zou verdenken van gesprekken te voeren met de gevangenen. De boerin ging zelfs op bedevaart om een goede thuiskomst af te smeaken voor de Belgische gevangenen.

Van een seminarist ontving ik een scheerapparaat, wat papier en potlood. Op zondag trokken ik en de andere gevangenen naar een klein eethuisje. Daar kregen we een warme maaltijd, een soort dagschotel.

Bij de landbouwer werd alle landbouwwerk verricht. Zo hebben we eens dagen na elkaar met de zeis gemaaid; eens werd een rotsweg hersteld die door de regen was weggespoeld. Met de pinhaak werd de rotswand losgehakt om met de afslag de verzakking in de baan op te vullen.

Gedurende de koude periode 1940-41 mocht een gevangene in de barak blijven om het vuur te onderhouden met brandhout zodat de barak goed warm was als de werkploeg terugkwam. Brandhout was er daar meer dan genoeg.

Regelmatig werd het bericht verspreid dat de gevangenen naar huis zouden worden gestuurd, menigmaal was het vals alarm.

Naar huis

Eindelijk was het zover. Ik ontving op 19 februari 1941 mijn *Bescheinigung*. In groepen van 200 gevangenen werden we bijeen gebracht. Eens samen werden we afzonderlijk gehouden tot men een groep van 1.200 personen samen had.

Op 22 februari 1941 werd ik in het bezit gesteld van de zo begeerde *Entlassungsschein*. De groep werd naar het station gebracht en in echte reizigerswagons ging de reis over Keulen, Eindhoven, Breda naar Antwerpen. Te voet verliet ik het station en trok naar de linkeroever waar ik op de trein stapte richting Gent. Eens in Gent ging het verder met een stoptrein naar Hansbeke. De laatste drie kilometer heb ik te voet afgelegd.

Op 24 februari 1941 stond ik op de ouderlijke hoeve bij ouders en familie. Als krijgsgevangene werd ik hoffelijk behandeld.

Bij het verlaten van het kamp op 17 januari 1941 had een telling plaats van het bezit van Robert. Dat telblad vermeldt voor gevangene 12991 het volgende: *1 Tuchbluse, 1 Drillichhose, 1 Hemd, 1 Paar Socken, 1 Schnürschuhe, 1 Eßbesteck, Ledergamaschen, 1 Wollweste, 1 Paar Handschuhe.*

Dat was het einde van het oorlogsavontuur van Robert Coddens.

Antoine JANSSENS, Nevele

Naschrift

Robert Coddens was van 3.1.1939 tot 27.5.1940 soldaat in het Belgisch leger. Van 27.5.1940 tot 22.2.1941 was hij krijgsgevangene in Duitsland.

Hij werd thuis met open armen ontvangen op 24.2.1941.

Hij ontving voor zijn verdiensten:

- 1) Herinneringsmedaille 1940-45 met 2 gekruiste sabels;
- 2) De Medaille van Krijgsgevangene 1940-45 met 1 staafje;
- 3) De Medaille van Militaire Strijder 1940-45.

Deze tekst werd vrij opgetekend naar het verhaal van Robert Coddens.

MENSEN VAN TOEN

Het familiekundig tijdschrift *Mensen van Toen*, uitgegeven door de heemkundige kring Het Land van Nevele, heeft wind in de zeilen. Reeds ongeveer drievierden van het ledenaantal van de heemkring abonneerden zich immers op de tweede jaargang, d.i. een toename van circa 15% t.o.v. het aanvangsjaar.

Deze oproep is dan ook veeleer gericht aan de overige heem-vrienden die zich nog niet op *Mensen van Toen* abonneerden. De werkgroep van *Mensen van Toen* wil hen andermaal wijzen op de specifieke waarde van de bijdragen die het genealogisch tijdschrift brengt. De erin opgenomen teksten bevatten niet alleen familiekundige gegevens over mensen van toen, maar plaatsen deze mensen ook in hun omgeving, hun heem. Ze verschaffen dan ook heel wat heemkundige gegevens uit het Land van Nevele.

Een greep uit de rijke inhoud van de verlopen jaargang maakt dit duidelijk:

- Francies Daens (overgrootvader van priester Daens), meester-schrijver te Hansbeke.
- Emigranten uit Nevele.
- Slachtoffers van de pest te Hansbeke, anno 1631.
- Herbergierstellingen in Nevele.
- Verkoop van houten afbraakmateriaal van het kerkkoor te Hansbeke, anno 1658.
- Enkele gegevens over de nationale militie van 1816 tot 1820.
- Vendutie van kaprijpe bomen te Hansbeke, anno 1632.
- Sprokkels uit de oudste Poeselse kerkrekeningen.
- Gentse buitenpoorters (1477-1492) uit het Land van Nevele.
- Uit de Poeselse kerkrekeningen.
- Vroedvrouwen en chirurgijns uit het Nevelse.

Het totaal aantal bladzijden tekst, in 1991 aanvankelijk $4 \times 24 = 96$, bedroeg in 1992 zelfs 112. Ook in 1993 wordt een toename van het leesvolume in het vooruitzicht gesteld.

Men kan zich op *Mensen van Toen* abonneren door overschrijving van 150 fr. op rekening nr. 000-0627981-03 of 290-7431460-20 van Het Land van Nevele vzw, Beentjesstraat 24, 9850 Poesele, met vermelding "Mensen van Toen, 3e jaargang".

Er zijn langs dezelfde weg ook nog enkele oude jaargangen van *Mensen van Toen* verkrijgbaar.

Namens de werkgroep van
"Mensen van Toen"

“HET LAND VAN NEVELE” 1992, JAARGANG XXIII, INHOUDSANALYSE

BOLLAERT A., Vijftig jaar geleden: werkweigeraars Maurice en Kamiel Lievens vluchtten naar Frankrijk, blz. 71-76.

BOLLAERT A., Poesele doorgelicht tijdens de contrareformatie via de kerkrekeningen en de visitatieverslagen van bisschop Triest, blz. 169-192.

BOLLAERT A., Het schieten van kerkuilen, blz. 221-223.

BOURGEOIS J. & DE MULDER G., Een grafheuvel uit de bronstijd en prehistorische perceleringen. Opgravingen 1990 op de kouter te Vosselare, blz. 245-266.

DE GROOTE S., Josué De Decker (1878-1953): activist en hoogleraar, blz. 3-26.

JANSSENS A., Bij het lopen van een fraaie 19e-eeuwse dorpsgevel te Nevele, blz. 59-63.

JANSSENS A., Nog eens Lovaert, blz. 136-137.

JANSSENS A., Van herbergen, herbergiers en tappers te Nevele, blz. 142-163, 202-220.

JANSSENS A., Nen bitteren of nen soeten, blz. 193-194.

JANSSENS A., Zanten in Nevelse documenten (III): Het bezit van de “aermen disch” van 1520 tot 1753 te Nevele, blz. 224-227.

JANSSENS A., Een nieuwe kapel te Merendree, blz. 230-232.

JANSSENS A., Sociale toestanden in Nevele op het einde van de 19e eeuw, blz. 233-242.

JANSSENS A., Een frisdrankfabriekje te Vosselare, blz. 294-300.

LUYSSAERT J., Uit het oude fotoalbum: Brouwerij Maurice Lemmens-Hélène Van der Vennet te Meigem, blz. 134-136.

MARTENS A., Plaatsen van een nieuwe predikstoel in de Sint-Petrus- en Pauluskerk te Hansbeke, anno 1825, blz. 64-70.

MARTENS A., Een openbare verkoping op het kasteelgoed te Hansbeke, anno 1638, blz. 77-85.

MARTENS A., Kerkelijke fundaties te Hansbeke in de 18de eeuw, blz. 93-105.

MARTENS A., Kerkelijke fundaties te Merendree, blz. 106-111.

MARTENS A., Kerklijken te Hansbeke, blz. 119-130.

MARTENS A., Vijftig jaar geleden: Een Mariakapelletje als dankbetuiging, blz. 138-141.

MARTENS A., Gieten van twee torenklokken te Hansbeke, anno 1650, blz. 195-201.

MARTENS A., Uit het oude fotoalbum: Voetbalclub F.C. (Eendracht) Hansbeke, anno 1625, blz. 228-229.

MARTENS A., Oude grafstenen in de Sint-Bartholomeuskerk te Vinkt, blz. 267-288.

MARTENS A., De gebrandschilderde glasramen van de Sint-Petrus- en Pauluskerk te Hansbeke, blz. 301-321.

MICHIELS M., Uit het oude fotoalbum: Laagste klas van 1931 bij Zuster Margriet-Marie (†) van de Zusters St.-Vincentius te Vosselare, blz. 57-58.

VAN DEN HEUVEL J.G.M., Het patershuis te Nevele (1663-1796), blz. 131-133.

VAN ELSLANDER R., Jueris Drabbe, ontwerper en bouwer van de kerktoren te Vosselare (1448), blz. 112-118.

Verslagen, blz. 89, 164-166, 323-325.

Katrien DE GROOTE, Landegem

VERSLAG

Van 19 tot 21 september organiseerde de familie Van Hoecke in samenwerking met het Parochiaal Komitee Landegem en de heemkundige kring "Het Land van Nevele" een retrospectieve tentoonstelling "Antoon J. Van Hoecke".

Burgemeester Antoine Van Speybroeck opende de tentoonstelling en Jan Luysaert, voorzitter van de heemkundige kring, sprak de inleidende rede uit.

"Indien iemand de geschiedenis van het artistieke leven in het Land van Nevele zou willen schrijven, zou hij of zij het tamelijk gemakkelijk hebben, want zeker op literair vlak was het Land van Nevele, het platteland en zijn bevolking een bron van inspiratie.

In de 19e eeuw waren het de gezusters Rosalie en Virginie Loveling die de Nevelse literatuur hebben uitgedragen. Maar in een literaire geschiedenis van Nevele zal het langste hoofdstuk zeker gewijd zijn aan Cyriel Buysse, die zijn inspiratie vooral zocht bij de arbeiders- en boerenbevolking in het Nevelse. Ook de perifere gemeente Merendree met Basiel De Craene en Walter Haesaert of het kleine Poesele met de uitzonderlijk literair begaafde hedendaagse schrijfster Monika Van Paemel, leverden en leveren hun bijdrage tot de literaire bloei van het Land van Nevele.

Wanneer we echter denken aan de geschiedenis van de plastische kunst komen we onvermijdelijk terecht in de Leiedorpen Latem en Deurle, waar sedert de negentiende eeuw enkele generaties Latemse schilders hebben geleefd en gewerkt.

Het lijkt erop alsof er ergens tussen het literaire Nevele en het plastische Latem een grens loopt en alsof onze streek alleen maar inspirerend heeft gewerkt op schrijvers en dichters.

Niets is minder waar, want vandaag brengen we in deze retrospectieve tentoonstelling hulde aan een Landegemnaar die in zijn streek zijn inspiratie heeft gevonden en er hard gewerkt heeft.

Antoon Van Hoecke werd wel op kerstdag 1899 in Gent geboren, maar hij was zowel langs vaders als langs moeders zijde uit deze streek afkomstig. Hij hield van Landegem en omgeving en kwam er ook wonen. Zowel in Landegem als in Gent vond hij stof voor zijn kunstwerken.

In deze beide plaatsen experimenteerde hij en liet er zich overweldigen door wat hij rondom zich zag en gadesloeg.

In Gent waren het de pittoreske steegjes en gebouwen, in Landegem de rijke wolk- en lichteffecten, verlaten doorkerfde landwegen, vervallen oude hoevetjes, molens en kapellen en knoestige knotwilgen.

En het is juist in het oude Gent en in het landelijke Landegem dat Van Hoecke zijn etstechniek tot volle rijpheid bracht en hij zichzelf ontpopte tot een waardig geestelijk erfgenaam van Jules De Bruycker, de grootste onder onze etsers. Ik kan aan de verleiding niet weerstaan om hier een vergelijking te maken tussen de Nevelse schrijver Cyriel Buysse en de Landegemse etsen Antoon Van Hoecke.

Bij beiden speelde hun dorp een belangrijke rol. Het diende niet alleen als inspiratiebron of als decor voor hun werken maar vormde de kern van hun kunstwerken zelf.

De bourgeois-zoon Cyriel Buysse werd aangegrepen door de Nevelse politieke en sociale toestanden en maakte ze tot de kern van zijn romans en toneelstukken.

De antiquairs-zoon Van Hoecke hoorde alle voorwerpen en dingen een bijzondere taal spreken. Alle dingen weerspiegelden voor hem hun geschiedenis. Ze waren geen ziellose voorwerpen meer maar verklapten hem hun geheimen en hun leven.

Sommige heemkundigen en streekgenoten menen dat de werken van Cyriel Buysse een natuurgetrouw beeld geven van de werkelijkheid in het Nevele van toen, maar ze vergissen zich, want Buysse zag wel de werkelijkheid maar ging errond fantaseren.

Zo ook zouden we Antoon Van Hoecke een groot onrecht aandoen mochten we hem een documentalist noemen, iemand die door het Land van Nevele trok en natuurgetrouw registreerde met potlood en penseel.

Van Hoecke zag het kapelletje, de dreef, de molen, het hoevetje, maar hij benaderde deze dingen met zo'n liefde en ontroering, met zo'n gevoel dat hij ze in zijn etsen liet vibreren, ze een eigen taal liet spreken.

En hier verbinden zich deze twee menen uit ons Land van Nevele, de schrijver Cyriel Buysse en de tekenaar-etser Antoon Van Hoecke.

Ik nodig u graag uit om u bij deze etsen van Antoon Van Hoecke te laten ontroeren zoals deze grote etser-tekenaar werd aangegrepen bij het zien van onze streek en ons patrimonium."

Ter gelegenheid van deze unieke tentoonstelling gaf de heemkundige kring een brochure uit waarvan we hier de tekst nog eens afdrukken ten behoeve van onze leden die niet op de retrospectieve tentoonstelling aanwezig konden zijn.

Antoon J. Van Hoecke werd te Gent geboren op 25 december 1899 als oudste zoon van Alberic Van Hoecke en Irma Hoste. Een echte Gentenaar was hij niet want zijn voorouders langs vaders kant waren afkomstig uit de streek Landegem-Hansbeke en langs moeders kant vinden we voorouders terug in Aalter, Drongen, Merendree en Bellem. Zijn grootvader Frederick Van Hoecke was handelaar en woonde in het "Huis van Commerce" bij het station van Landegem.

Vader Alberic was een fijnzinnig antiquair en zoon Antoon groeide op, omringd door allerlei kunstzinnige voorwerpen die in hem al heel vroeg de liefde voor het schone deden ontwaken.

Vrij jong nog volgde Antoon dag- en avondlessen aan de Stedelijke Academie voor Schone Kunsten te Gent ten tijde van Jean Delvin, Fritz Van den Berghe, architect O. Van de Voorde en kunstschilder O. Caudron.

Na de Eerste Wereldoorlog zette hij zich voor goed aan het schilderen en liet zich vooral inspireren door de brede Vlaamse natuur met al haar rijke wolk- en lichteffecten. Gezeten achter zijn schildersezels in de Landegemse velden trachtte hij de natuur met alle hulpmiddelen van impressionisme, pointillisme en luminisme weer te geven.

In 1922 - hij was toen 23 jaar - exposeerde hij voor het eerst in de "Kunst- en Letterkring" te Gent en zijn werk werd er opgemerkt door de Gentse kunstcriticus en kunstenaar Frédéric De Smet die in "Gand Artistique" van 1 november 1922 een lovend artikel wijdde aan de jonge kunstenaar. Hij noemde Van Hoecke een belofte voor de toekomst en spoorde hem aan tot rusteloze arbeid.

Na zijn eerste tentoonstelling ging Van Hoecke onder het motto "Repos ailleurs" naarstiger dan ooit aan het werk. Hij leefde toen in de bloeiperiode van het futurisme, surrealisme, animisme en liet zich een tijdlang door deze "ismen" meevoeren.

Kort na 1922 verhuisde de familie Van Hoecke van Gent naar de Stationsstraat in Landegem en hier leerde Antoon zijn toekomstige echtgenote Madeleine T'Hooft kennen.

In 1924 huwde hij met Leentje en het jonge paar nam zijn intrek in de zijvleugel van het ouderlijk huis, dat vader Alberic had laten bouwen in de Stationsstraat te Landegem.

Samen met zijn rusteloze vader trok hij op talrijke antiquaireizen door Frankrijk en Nederland. Hij maakte er kennis met zeer veel steden en historische monumenten. Hij bezocht talloze musea, wat zijn esthetische bevindingen verrijkte en zijn blik verruimde.

In 1930 verhuisde het jonge gezin van Landegem naar Gent. Antoon ontdekte zijn geboortestad opnieuw, de oude steegjes, de historische gebouwen. Hij zag hoe eeuwen over deze stad gleden en hoe de tand des tijds sporen naliet op de oude stenen en gebouwen.

In 1935 wijdde hij een studie aan de etsers en plaatsnijders van de "Gulden Eeuw" en paste deze technieken toe. Antoon Van Hoecke evolueerde van een goed schilder naar een tekenaar en etser.

In 1936 kwamen zijn eerste etsen tot stand. Hij zocht zijn inspiratie vooral in het pittoreske Gent en in de landschappen uit het Land van Nevele. Zonder enige speciale scholing ontvangen te hebben was Van Hoecke als etser volkomen op zijn eigen kennis aangewezen maar hij ontpopte zich tot een waardig geestelijke erfgenaam van Jules De Bruycker, de grootste onder onze etsers.

Kopie van een ets van Antoon J. Van Hoecke.
De originele ets meet 22 op 27 cm,
heeft als titel "Ten Lande Merendree"
en draagt het nummer 38/50.

De crisis van de jaren dertig, schokkende veranderingen en momenten van vertwijfeling troffen ook het gezin Van Hoecke. De zomerse vreugde uit de schilderijen van de jaren twintig was verdwenen. De ondertoon van de etsen was somber. Steeds meer ging Van Hoecke zijn eigen weg. Steeds meer zou zijn stadsbeeld "steen" worden, de mensen schoven weg uit het beeld. De etsen kregen daardoor een bijzondere documentaire waarde.

Tijdens deze moeilijke crisisjaren tussen de twee oorlogen hield Van Hoecke zijn gezin recht met een voedingswinkel en met het schilderen van toneeldecors. Toen de moeilijke jaren ten einde liepen verscheen in zijn uitstalraam weer schildersgerief en zijn eigen etsen.

Op het Gents "Salon voor Schone Kunsten" van 1937 kon men oordelen over de flinke artistieke vorderingen die Van Hoecke vooral op het gebied van de etskunde had gemaakt.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog etste hij in 1942-43 twee bundels bij mekaar: "Oud Vlaanderen" stadsgezichten (Gent, Brugge, Kortrijk) en "Van eigen bodem", beelden van ten lande.

Deze mappen genoten de verdiende bijval en brachten o.m. mee dat het werk van de kunstenaar vertegenwoordigd is in het Prentenkabinet te Brussel en in belangrijke buitenlandse verzamelingen. Over die etsen uit de periode 1942-43 schreef een recensent in "Volk en Kultuur" van 18 december 1943: "De frissche voorstelling, de harmonische bladvulling, de mooie en echt gevoelige effecten van licht en schaduw, zijn in deze etsen ten zeerste te loven".

Aan deze oorlogsjaren hield Antoon Van Hoecke bittere en persoonlijk "langdurige" herinneringen over. Hij zag steeds minder het weelderig zomergroen en zocht steeds scherper doorkerfde landwegen, vervallen boerderijen en knoestige knotwilgen.

Naast het landschap en het stadsgezicht speelde nu het stilleven een belangrijke rol in de etsen van Antoon Van Hoecke. Over zijn stillevens, die vooral het antieke en folkloristische voorwerp laten spreken, zei Van Hoecke:

"Als kunstenaar, in een antiquairmilieu opgegroeid, hoor ik al deze voorwerpen een bijzondere taal spreken. Eeuwen geschiedenis liggen er in verborgen. Al deze dingen heb ik lief, en ik vang de trillingen op die er van uitgaan, want het zijn voor mij geen zielloze dingen. Zij weerspiegelen hun tijd. Zij verklappen mij al hun geheimen, en in die mysterieuze atmosfeer zweeft er als het ware iets van de ziel hunner vorige bezitters..."

Van Hoecke is wel degelijk de artiest-antiquair voor wie al deze oude voorwerpen en dode dingen plots zo levend en mooi worden dat hij ze met ontroering gaat bekijken.

In de periode na de Tweede Wereldoorlog volgde de ene tentoonstelling na de andere. Steeds meer vond men Van Hoeckes werk in diverse Gentse galerijen. Ter gelegenheid van zijn vijftigste verjaardag stelde hij tentoon in de kunstgalerij Jordaens te Gent en kreeg in diverse kranten en tijdschriften lovende kritiek o.m. van kunstcriticus Jef Crick.

In de jaren vijftig en zestig maakte Antoon Van Hoecke prenten met gemengde technieken. Ondertussen bleef hij nauw betrokken bij het antiquariaat. Hij restaureerde nauwgezet schilderijen en beeldhouwwerken en sneed tussendoor zelf enkele beelden uit het ruwe hout.

In 1970 overleed zijn vrouw. Het leven werd stiller en Antoon Van Hoecke keerde naar Landegem terug, naar de herinneringen aan gelukkige dagen. Hij vond er opnieuw het huis van zijn grootvader, het "Huis van Commerce" in de Stationsstraat te Landegem en hij zocht er het huis van zijn ouders op.

Landegem bracht hulde aan deze grote Landegems-Gentse etser ter gelegenheid van zijn 75e verjaardag.

Om op een waardige manier zijn 85e verjaardag te vieren organiseerde de "Koninklijke Bond van Oostvlaamse Volkskundigen" van 7 december 1984 tot 26 februari 1985 een retrospectieve tentoonstelling "Leven en Werk van Antoon J. Van Hoecke".

De werken stonden tentoon in het Museum voor Volkskunde te Gent, het vroegere Godshuis Allijns, dat met zoveel vaardigheid door Antoon Van Hoecke in de koperplaat werd geëts.

Zijn levensavond bracht Antoon Van Hoecke door in de Kasteellaan nummer 3 te Landegem. Op hoge leeftijd trok hij in bij zijn dochter te St.-Niklaas en overleed er op 11 juni 1991. Op zijn bidprentje lezen we:

Na een kunstenaarsleven
Eerlijk, onafhankelijk, rechtschapen
Ten slotte ontslapen in vrede
En de rust die hij verdiend heeft.

J.LUYSSAERT

Geraadpleegde werken.

J.CRICK, *De teekenaar-etsers Antoon Van Hoecke*, niet gepubliceerde lezing gehouden op 26 december 1949 voor N.I.R. gewestelijke zender Gent.

S.DE KEYSER, M.-A.DUERINCK, *Leven en werk van Antoon J. Van Hoecke*, catalogus bij de tentoonstelling van 8 december 1984 tot 26 februari 1985 in het Museum voor Volkskunde te Gent.

P. DE RYCK, *Zo ziet de kunstenaar Oost-Vlaanderen... Anton J. Van Hoecke*, in *Oost-Vlaanderen*, jg. IV, nr. 5, september-oktober 1955.

F.DE SMET, *Antoine Jules Van Hoecke*, in *Gand Artistique*, jg. I, nr. 11, 1 november 1922, blz. 154-155.

Elsevier, *De etsen Antoon Van Hoecke*, in *Volk en Kultuur*, jg. III, nr. 46, 18 december 1943, blz. 764.

R.LEENKNECHT, *Antoon Van Hoecke. Een kunstenaar in dienst van de heemkunde*, in *Het Land van Nevele*, jg. XV (1984), afl. 3, blz. 158-164.

E.T'HOOFT, *Antoon J. Van Hoecke, de Landegemse tekenaar, etsen en schilder*, in *Het Land van Nevele*, jg. VI (1975), blz. 17-20.

Voorzitter

Jan LUYSSAERT
Veldestraat 26
9850 MERENDREE

Ondervoorzitter

Arnold STROBBE
Lokouter 12
9880 LOTENHULLE

Secretaris en bibliothecaris

Lieven DE RUYCK
Heistestraat 45
9850 LANDEGEM

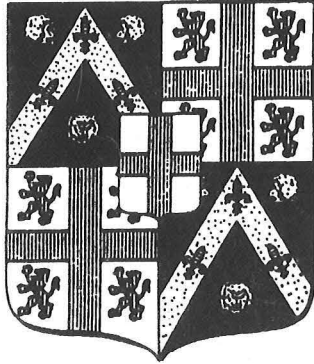
Penningmeester

André BOLLAERT
Beentjesstraat 24
9850 POESELE

Bestuursleden

Irène BUYASSE, Knokstraat 12, 9880 Poeke
Stefaan DE GROOTE, Peperstraat 7, 9800 Bachte-Maria-Leerne
Yvonne DE VOS, Kalkhofstraat 7, 9800 Deinze
Daniël D'HOOGHE, Langemunt 58, 9850 Nevele
Dirk HEYNSSSENS, Bovenstraat 12, 9850 Landegem
Albert MARTENS, Spinmolenplein 263, 9000 Gent
Marcel MICHIELS, Langemunt 104, 9850 Vosselare
Guido SCHAECK, Vosselarestaat 16, 9850 Landegem
Eddy VERSTRAETE, Doornbosstraat 1, 9850 Hansbeke

HEEMKUNDIGE KRING

"HET LAND VAN NEVELE"